Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Betænkning

vedrørende et

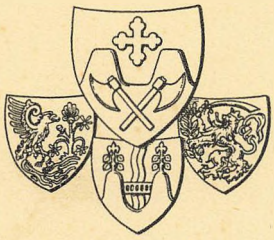
UNIVERSITET

i

trekantområdet
Fredericia - Kolding - Vejle

Ved

dommer J. Kisbye Møller

Regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle området
Vejle 1963

Betænkning

vedrørende et

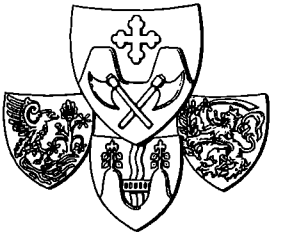
UNIVERSITET

i

trekantområdet
Fredericia - Kolding - Vejle

Ved

dommer J. Kisbye Møller

Regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle området
Vejle 1963

INDHOLDSFORTEGNELSE

		Indledning	5
I.	1.	Kort historisk oversigt over de danske universiteters tilblivelse	7
	2.	Er der behov for et tredie universitet i Danmark?	7
	3.	Folketingsdebatten om det tredie universitet	8
	4.	Nogle statistiske oplysninger om tilgangen af studerende	10
	5.	Lidt om udenlandske universitetsforhold	11
II.		Hvorfor placere et universitet i trekantområdet?	13
	1.a.	Befolkningsgrundlaget	13
	b.	Om tilgangen af studerende fra Fyn, Syd- og Sønderjylland	14
	c.	Det akademiske milieu	15
	2.	Landsplanlægningssynspunktet	15
	3.	Det nationale hensyn	16
	4.a.	Trekantuniversitetet som del af det 3. universitet eller som et selvstændigt — foreløbig »ufuldstændigt« — universitet	18
	b.	Samarbejde med andre institutioner i området	20
III.	1.	Universitetsarealet	21
	2.	Bibliotheksspørgsmålet	21
	3.	Kollegier	22
	4.	Studieordninger	23
IV.		Konklusion	25

Bilag:

1.	Regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle området	26
2.	Referat af møde den 5. juni 1963 på Århus universitet med rektor, professor Bach og universitetssekretær Poul Jørgensen	27
3.	Samtale med rektor Iversen, Københavns universitet	29
4.	Amtmand A. M. Wambergs indlæg ved mødet med universitetsudvalget den 16. oktober 1963	30
5.	Århus universitets tilblivelse og udvikling	32
6.	Oversigt over nogle udenlandske universiteter	34
7.	Universitetet i Oulu	37
8.	Cirkelkort	38
9.	Akademikere i trekantområdet (og nærmeste opland)	40
10.	Sydjyllands Handelshøjskole, notat af direktør R. W. Crüger	41
11.	Biblioteksvæsenet, notat af overbibliotekar Ida Bachmann	42
12.	Referat af overbibliotekar Ib Magnussens udtalelser på møde i Århus den 9. november 1963	43
13.	Statsbibliotekets udgifter	45
14.	Kort over Kolding med universitetsarealet indtegnet	46
15.	Kort over selve universitetsarealet	47
	Litteraturliste	48

INDLEDNING

Det i 1962 nedsatte regionplanudvalg for Fredericia-Kolding-Vejle området — der består af repræsentanter for de 3 byråd og Vejle amtsråd, se bilag 1, — anmodede mig i april i år om at undersøge mulighederne for placering i trekantområdet af universitet, teknika og andet uddannelsesvæsen med tilhørende kollegier samt for samarbejde om kulturelle opgaver som teatre, orkestre, udstillingslokaliteter m.v. I samarbejde med dommerfuldmægtig Otto Sinding har jeg siden vedrørende universitetsspørgsmålet dels gennemgået en del materiale (se litteraturliste p. 48), dels haft samtaler med flere sagkyndige - hvorved navnlig henvises til *bilag 2, samtale med rektor ved Århus universitet, professor dr. phil. H. Bach, og universitetssekretær P. Jørgensen,* og til *bilag 3, samtale med rektor ved Københavns universitet, professor, dr. polit. C. Iversen* — ligesom jeg har haft kontakt med universitetsplanlægningsudvalgets sekretær, kontorchef B. Brynskov, undervisningsministeriet, medlem af nævnte udvalg kontorchef Rud Nielsen, boligministeriet, medlem af fakultetsudvalget (vedr. det medicinske fakultet i Odense), professor, dr. med. E. Strömgren, Risskov, m. fl. På grundlag af oplæg fra mig har universitetsspørgsmålet været drøftet på møder i regionplanudvalgets forretningsudvalg den 25. april og 11. juni 1963, på hvilke møder der var betydelig interesse for sagen og enighed om at ønske undersøgelserne fortsat.

Imidlertid indbød ved skrivelse af 9. oktober 1963 universitetsplanlægningsudvalgets formand, departementschef A. Vøhtz, borgmestrene i Fredericia, Vejle og Kolding til at komme til stede i udvalgets møde den 16. oktober, idet man ville »give repræsentanter for de byer eller landsdele, som i tidligere henvendelser til ministeriet har udtrykt interesse for lokaliseringen af eventuelle yderligere universiteter« lejlighed til at fremkomme med deres synspunkter. *I mødet med universitetsplanlægningsudvalget den 16. oktober 1963* deltog som regionplanudvalgets repræsentanter udvalgets formand, amtmand A. Wamberg, borgmestrene Willy Sørensen, Vejle, og Peter Ravn, Kolding, samt amtsrådsmedlem Aksel Buhl, Alminde. Endelig deltog jeg som udvalgets medarbejder. På regionplanudvalgets vegne fremkom *amtmanden med det som bilag 4 betegnede indlæg,* hvori der fremsættes *forslag om placering i trekantområdet af universitetsfakulteter ved det 3. universitet, navnlig jura og økonomi samt humaniora.* Ved et den 28. oktober afholdt møde i regionplanudvalgets forretningsudvalg tilsluttede man sig enstemmigt det fremsatte forslag, hvorhos der var enighed om at foreslå universitetet placeret *i eller ved Kolding.* Endelig vedtog men at anmode mig om inden næste møde den 25. november at udarbejde nærværende redegørelse.

Hvis der er politisk grundlag for at gå videre med universitetsplanen, er de nedenfor under IV nævnte personer og jeg villige til at fortsætte arbejdet og — eventuelt i samråd med flere sagkyndige i eller uden for regionen — søge at fremkomme med nærmere forslag på forskellige områder.

Ved regionplanudvalgets møde i Kolding den 25. november 1963 med amtets folketingsmænd fremsatte borgmester Ravn på Kolding bys vegne tilbud om at ville stille det på kortene bilag 14 og 15 viste areal til rådighed for det foreslåede universitet.

Universitetsarealet er beliggende i den nordlige del af byen og er på ca. 100 ha. Det har direkte forbindelse med det syd for beliggende ca. 35 ha store areal, hvorpå byens og amtets nye sygehus skal placeres tillige med et statshospital. Universitetsarealet er langs hele øst- og nordøstskellet afgrænset af skov — Komarksbuskene —, mod nord af kommunegrænsen til Harte-Bramdrup kommune. Mod syd afgrænses arealet — foruden af det omtalte sygehusareal — af et større areal, udlagt til boligbyggeri. Den østlige del af arealet mod skoven er kuperet og meget skønt beliggende. Arealet ligger i en afstand fra banegård og rutebilstation på ca. 2000 m, og der vil blive etableret en direkte vejforbindelse fra bymidten til arealet, ligesom forbindelse til påtænkte motorveje mod syd, vest, nord og øst vil blive meget korte.

Regionplanudvalget traf i mødet den 25. november beslutning om at tiltræde det i nærværende betænkning indeholdte forslag om, at der i eller ved Kolding placeres et universitet foreløbig alene bestående af visse fakulteter (jura, statsvidenskab, økonomi, humaniora — men ikke medicin), men med mulighed for senere fuld udbygning.

Det vedtoges endvidere at henstille til amtsrådet, byrådene og sognerådsforeningen at tiltræde forslaget, der derefter forelægges for undervisningsministeriet og universitetsplanlægningsudvalget, idet det understreges, at forslaget ikke må opfattes som udtryk for ønske om en særskilt begunstigelse af Fredericia-Kolding-Vejle området, men at forslaget fremsættes for at henlede opmærksomheden på områdets muligheder ud fra de almindelige hensyn, der bør være bestemmende for placeringen af et nyt universitet.

Kolding, den 2. december 1963.

J. KISBYE MØLLER

/ Otto Sinding.

I. 1. KORT HISTORISK OVERSIGT OVER DE DANSKE UNIVERSITETERS TILBLIVELSE

Den 4. oktober 1478 stiftede kong Christian 1. med pavelig tilladelse universitetet i København, der indviedes året efter. Efter inddragelsen af det rige kirke- og klostergods ved reformationen i 1536 udfærdigede Christian 3. ny fundats den 10. juni 1539 og fastsatte professorernes antal til 14 (3 i teologi, 1 i retsvidenskab, 2 i lægevidenskab og 8 i filosofi). I løbet af det 18. århundrede udbyggedes det filosofiske fakultet med de naturvidenskabelige fag, og i 1850 oprettedes et selvstændigt matematisk-naurvidenskabeligt fakultet.

Københavns universitet var — bortset fra universitetet i Kiel, oprettet 1665 — det eneste indenfor monarkiets grænser, indtil Frederik 6. ved kgl. forordning af 2. september 1811 stiftede universitetet i Christiania, hvortil han skænkede den colbjørnsenske bogsamling og dubletter fra det kgl. bibliotek og fra Københavns universitets naturvidenskabelige samlinger.

I slutningen af forrige århundrede fremførte borgere i Århus og jyske politikere med stigende kraft tanken om et universitet i Jylland, og den 13. oktober 1919 nedsatte undervisningsministeriet et udvalg til undersøgelse af dette spørgsmål. Vedrørende det første jyske universitets tilblivelse og udvikling henvises til redegørelsen bilag 5, idet her kun skal nævnes, at Århus, Viborg, Kolding og Sønderborg under udvalgets forhandlinger skønnedes nærmest at kunne komme i betragtning som hjemsted for det jyske universitet.

Ved Fyns Lægeforenings 100-års jubilæum den 9. januar 1960 opfordrede medicinaldirektør, dr. med. Johs. Frandsen lægeforeningen til at arbejde for oprettelsen af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense. Fyns medicinske selskab tog sagen op, og den 24. marts 1960 afholdt Akademisk Samvirke i Odense en rundbordskonference over emnet »Universitetsfakulteter i Odense«. På mødet nedsattes et »initiativudvalg« på 19 medlemmer med civildommer Hj. Ringberg som formand. Udvalget indsamlede en række oplysninger og erklæringer og afgav inden årets udgang en »Betænkning vedrørende opbygning af et medicinsk fakultet i Odense«.

Med hensyn til dette lægevidenskabelige fakultets videre tilblivelseshistorie henvises til fremstillingen nedenfor.

I. 2. Er der behov for et tredje universitet i Danmark?

I september 1957 nedsatte undervisningsministeriet et udvalg bestående af repræsentanter for Københavns og Århus universiteter, undervisningsministeriet, finansministeriet og boligministeriet med den opgave at gennemgå de to universiteters byggebehov for en 10-årig periode. Udvalget afgav betænkning i 1958 og indstillede heri, at der i 10-året 1958/59—1967/68 investeredes 76,5 millioner kr. i Københavns universitets byggearbejder og 21,5 millioner kr. i Århus universitets.

Efter at Århus universitet i 1960 havde fremsat krav om, at udbygningsprogrammet optoges til fornyet overvejelse, anmodede undervisningsministeriet i skrivelse af 14. januar 1961 »10-års udvalget« om at tilvejebringe en samlet oversigt over universiteternes bygningsinvesteringsønsker indtil 1970.

Udvalget afgav betænkning den 27. oktober 1961 (udsendt som nr. 296/1961) og opgjorde heri de ønskede investeringer i 10-året 1961—1971 til 267,4 millioner kr. for Københavns

universitet og 113,4 millioner kr. for Århus universitet.

I et særligt afsnit beskæftiger betænkningen sig med spørgsmålet om oprettelsen af et tredje universitet. »10-års udvalget«s overvejelser på dette punkt kan kort sammenfattes således:

Det er udvalgets opfattelse, at der bør tilvejebringes en aflastning af de to universiteter, idet antallet af studerende i 1970/71 må antages at være vokset til ca. 20.000, hvilket tal overstiger de to universiteters optimale undervisningskapacitet. Udvalget ønsker at understrege, at et nyt universitet bør opbygges med fuldt udbyggede fakulteter, men da de nuværende fakulteter når deres maximale udnyttelseskapacitet på forskellige tidspunkter, er der *grund til at opbygge det ny universitet etapevis,* og til at begynde med det lægevidenskabelige fakultet, hvor pladsmangelen i øjeblikket er mest påtrængende. Udvalget finder ikke at burde tage stilling til spørgsmålet om, hvor det tredje universitet bør placeres, men peger på, at der ved afgørelsen heraf bør tages en lang række faktorer i betragtning, se under II.

I. 3. Folketingsdebatten om det tredje universitet.

Den 22. februar 1962 fremsatte undervisningsministeren i folketinget forslag til lov om oprettelse af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense. I sin forelæggelsestale refererede ministeren hovedindholdet af den af 10-års udvalget afgivne betænkning nr. 296/1961 samt en af det lægevidenskabelige fakultet ved Københavns universitet den 27. februar 1961 afgiven erklæring, hvori det tiltrædes, at et tredje medicinsk fakultet er stærkt påkrævet. Spørgsmålet om placeringen deraf har fakultetet derimod ikke ment at burde tage stilling til, idet dette problem efter fakultetets opfattelse kræver en nøjere vurdering. Dog fremdrages en række synspunkter, som findes at tale for, at placeringen bør finde sted i det storkøbenhavnske område bl. a. af hensyn til studenternes geografiske rekruttering og til, at det påtænkte fakultet i første række skulle sikre en aflastning af fakultetet i København. *Undervisningsministeren* fortsatte derpå:

»Oprettelse og udbygning af et tredje universitet, om hvis berettigelse der efter samstemmende sagkyndige udtalelser ikke kan herske tvivl, er en kompliceret og langvarig opgave, og det må anses for ønskeligt at få en række yderligere forudsætninger nærmere belyst, inden man træffer en endelig afgørelse af dette spørgsmål. I disse overvejelser bør også indgå, om man ikke allerede nu kan forudse, at et fjerde universitet vil blive en nødvendighed inden for et overskueligt åremål, således at planlægningen tilrettelægges også med denne eventualitet for øje. Det bør her bemærkes, at udviklingen i lande, som Danmark med hensyn til sociale og kulturelle forhold med rimelighed kan sammenlignes med, indicerer etableringen af et universitet for hver million indbyggere«.

Første behandling af lovforslaget fandt sted den 9. marts s. å. Under debatten spurgte *Lis Groes* ministeren, om der ikke allerede nu burde overvejes også et tredje humanistisk fakultet og dets placering og fremhævede, at hun havde megen sympati for oprettelsen af et sådant i Sønderjylland, der har et stærkt udbygget undervisningsvæsen med to seminarier og adskillige andre skoler for ungdommen. Det foreliggende lovforslag kunne hun på sit partis vegne love en velvillig behandling.

Henry Christensen kunne ligeledes tiltræde forslaget og fremhævede det betydelige initiativ, der er udfoldet af lokale kræfter for at få fakultetet placeret i Odense, men han understregede, at der ikke med tilslutningen til forslaget var taget almindelig stilling til spørgsmålet om placeringen af et eventuelt kommende universitet. Det var hans partis opfattelse, at det tredje universitet bør placeres i Sønderjylland.

Poul Sørensen sammenfattede sit partis standpunkt således: Vi kan støtte forslaget om et lægevidenskabeligt fakultet i Odense imod, at man allerede nu bestemmer de kommende års udbygningsplan for universitetsbyggeri her i landet med et universitet i Odense og et i Sønderjylland.

Helge Larsen kunne ligeledes anbefale forslaget, særlig ud fra det synspunkt, at et lægevidenskabeligt fakultet i Odense ville have den bedst mulige baggrund for at løse de vi-

denskabelige forskningsopgaver, som et universitet må tage op ved siden af undervisningen.

Morten Lange kunne anbefale forslaget med den tilføjelse, at placeringen af det tredje universitet dermed var definitiv. Fandt argumentationen for et universitet i Sønderjylland følelsesbetonet og mente, at et universitet i et grænseområde i mange henseender vil få et u-universitetsmæssigt præg.

Birthe Wetlesen mente, at oprettelsen af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense ikke burde forpligte til at udbygge et helt universitet her, og at tiden var højaktuel til at komme i gang med et tredje universitet i Sønderjylland.

Peter Kristensen (Ålborg) gav forslaget sin ubetingede tilslutning men fremhævede, at et fjerde universitet ud fra rekrutteringssynspunkter bør placeres i Ålborg, hvor der tilmed ligger et areal på 100 ha parat i frie og friske omgivelser. Her kunne man starte med et juridisk fakultet.

Den 16. maj 1962 afgav et af folketinget nedsat 17-mands udvalg betænkning, hvori lovforslaget indstilles til vedtagelse, idet dog tilføjes, at der »—— *ikke herved fra udvalgets side (er) taget stilling til, hvor eller under hvilke former andre kommende fakulteter end det lægevidenskabelige bør placeres.* Man har herved forudsat, at der i overensstemmelse med undervisningsministerens oplysning snarest vil blive nedsat et udvalg med henblik på udarbejdelse af en redegørelse for universitetsudbygningen i øvrigt uden for de to bestående universiteter. Det forudsættes tillige, at der i dette udvalgs overvejelser foruden videnskabelige, forskningsmæssige, økonomiske, landsplanmæssige og lignende faktorer også indgår kulturelle og nationale hensyn«.

Ved anden behandling af lovforslaget den 22. maj 1962 udtalte *Lis Groes*, at det sikkert er rigtig, at et kommende sydjydsk universitet, som udtalt af professor Humlum, ikke må lægges for langt mod syd, hvis det skal få et tilstrækkeligt opland.

Arne Bertelsen beklagede, at han ikke havde været til stede ved første behandling, idet han hverken fandt, at studenterrekrutteringshensyn, landsplanlægningsgrunde eller kulturelle og nationale betragtninger kunne tale for netop at placere et lægevidenskabeligt fakultet i Odense. Da 65 % af de medicinske studerende efter beregningerne rekrutteres fra København og det øvrige Sjælland, bør en lægeskole ud fra disse hensyn nærmest placeres i Københavns amt, Hillerød, Næstved, Sorø eller Slagelse. Nationalt-kulturelle hensyn måtte derimod afgjort tale for oprettelsen af en sønderjydsk lægeskole. En løsning med et halvt universitet på Fyn og et halvt i Sønderjylland er ikke rationel eller blot nogenlunde fornuftig. Derefter fortsatte Arne Bertelsen:

»Den tredje mulighed: landsplanlægningen på længere sigt, peger naturligt på den sandsynlige udvikling af trekantbyen Kolding-Vejle-Fredericia-Middelfart, som man forventer vil vokse sammen engang i fremtiden under fællesmarkedets lov. En placering i Kolding med nært samarbejde såvel med trillingbyerne som med Sønderjylland vil være logisk, hvis man stilede efter en modvægt mod storbyen i det østre hjørne af Danmark. For øvrigt ville placeringen der på ingen måde blive dyrere, og den ville give både sønderjyder og fynboer lettere adgang til lægevidenskabelige studier, end de nu har«.

Peter Kristensen henledte opmærksomheden på, at de 3 nordjydske amter, Ålborg, Hjørring og Thisted med et folketal på ca. 502.000 er dobbelt så folkerige som de sønderjydske amter med deres ca. 221.000 indbyggere.

Vagn Bro henviste overfor Peter Kristensens bemærkninger om befolkningsstørrelsen nordpå og mod syd til det talstærke Vejle amt.

Undervisningsministeren lovede at nedsætte et udvalg til undersøgelse af spørgsmålet om en videre udbygning af universiteterne.

Tredje behandling fandt sted den 25. maj 1962.

Forslaget blev vedtaget med 146 stemmer for, ingen imod. Eet medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Loven stadfæstedes som lov nr. 220 af 16. juni 1962 om oprettelse af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense og er sålydende:

»§ 1. Undervisningsministeren bemyndiges til at godkende oprettelsen af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense.

§ 2. De med fakultetets etablering og drift fornødne statsbevillinger bevilges på finans- eller tillægsbevillingslov.«

I. 4. Nogle statistiske oplysninger om tilgangen af studerende.

I de senere år er antallet af studerende ved de to universiteter steget betydeligt. Årsagerne hertil må utvivlsomt søges dels i, at de store årgange, som i 50'erne skabte problemer for folkeskolen, nu har øget presset på de højere læreanstalter, dels i, at den stigende velstand har gjort det muligt for langt flere familier at bekoste en universitetsuddannelse på deres børn. Desuden har samfundsudviklingen skabt et stærkt stigende behov for akademikere, som har gjort de økonomiske kår for de universitetsuddannede langt mere tillokkende.

Stigningen i antallet af studerende fremgår af følgende tabel:

Samlet antal studerende:

År	Københavns universitet	Århus universitet	I alt
1930	5.021	105	5.126
1935	5.423	284	5.707
1940	5.609	778	6.387
1945	6.174	965	7.139
1950	6.096	1.568	7.664
1955	4.959	1.802	6.761
1956	5.134	1.841	6.975
1957	5.089	1.878	6.967
1958	5.687	2.044	7.731
1959	6.036	2.145	8.181
1960	6.697	2.406	9.103
1961	7.762	2.888	10.650
1962	9.184	3.400	12.584

Den påviste stigning beror ikke alene på, at antallet af dimitterede studenter er voksende, men også på, at en procentvis stigende del af dimittenderne søger en universitetsuddannelse. 10-års udvalget har i betænkning 296/1961 illustreret udviklingen med følgende tabel:

År	Antal studenter	Indskrivninger	Indskrivningsprocent
1955	3.132	1.077	34
1956	3.368	1.227	36
1957	3.682	1.277	35
1958	3.970	1.510	38
1959	3.831	1.602	42

Vedrørende de enkelte talkolonner bemærkes, at »antal studenter« alene indbefatter dimittenderne fra gymnasieskolerne. Hertil bør lægges dimittenderne fra studenterkurserne. Stigningen i antallet af afsluttede eksaminer herfra fremgår af følgende tabel:

1955—56	426
1956—57	489
1957—58	526
1958—59	505
1959—60	609
1960—61	688
1961—62	776

På grund af en række forhold (oprettelse af gymnasieskoler i landdistrikter, fastsættelse af minimumsaldersgrænse for aflæggelse af eksamen på kursus m. v.) forventer 10-års udvalget ikke, at stigningen vil fortsætte, men regner med et fremtidigt antal kursusstudenter på ca. 700 om året.

»Indskrivninger« omfatter antallet af immatrikulerede russer ved begge universiteter. Det faktiske antal nyimmatrikulerede studenter ved de to universiteter er noget større, jfr. følgende tabel:

Antal immatrikulationer:

År	København	Århus	I alt
1955	1.046	307	1.353
1956	1.104	339	1.443
1957	1.051	354	1.405
1958	1.450	437	1.887
1959	1.839	432	2.271
1960	1.624	534	2.158
1961	2.083	801	2.884

»Indskrivningsprocenten« betegner den del af de dimitterede studenter, der indskrives ved universiteterne og straks vælger studiefag. I sine beregninger over universitetsbehovet i perioden 1961—71 kalkulerer 10-års udvalget med en indskrivningsprocent på ca. 40.

Beregninger af det fremtidige antal årlige dimissioner viser ifølge betænkningen, at der i 1965 må regnes med mellem 7.000 og 7.500 og i 1970 mellem 8.400 og 10.600 dimittender fra gymnasieskolerne, hvortil kommer det ovenfor anslåede antal kursusstudenter på ca. 700. Op imod 1970 må man derfor regne med en årlig tilgang af studerende på ca. 4.000, hvilket igen medfører, at det samlede antal universitetsstuderende nærmer sig 20.000.

Om den fakultetsvise fordeling af de i 1962 dimitterede studenter bemærkes følgende:

I 1962 dimitteredes ialt 5592 studenter.

Heraf immatrikuleredes ved Københavns universitet ialt 1.792, der fordeler sig således:

Det teologiske fakultet	29
Det rets- og statsvidenskabelige fakultet:	
Retsvidenskab	217
Statsvidenskab	67
Sociologi	12
Aktuar- og statistisk videnskab	12
Det lægevidenskabelige fakultet	462
Det filosofiske fakultet	575
Det matematisk-naturvidenskabelige fakultet:	
Faggruppe A	187
Faggruppe B	91
Studiefag endnu ikke valgt	140
Ialt	1.792

Ved Århus universitet immatrikuleredes ialt 688 dimittender fra 1962. Fordelingen er som følger:

Det humanistiske fakultet	144
Det lægevidenskabelige fakultet	190
Det økonomiske og juridiske fakultet:	
Økonomi	46
Jura	86
Statskundskab	16
Det teologiske fakultet	22
Det naturvidenskabelige fakultet:	
Matematisk-fysisk faggruppe	99
Naturhistorisk-geografisk faggr.	30
Studiefag endnu ikke valgt	55
Ialt	688

Den procentuelle fordeling blandt de enkelte fakulteter kan illustreres i følgende tabel, der ligeledes vedrører de i 1962 dimitterede og immatrikulerede studenter:

Fakultet	Indskrevne studenter	Procent
Teologi	51	2,0
Jura og økonomi m. v.	456	18,4
Humaniora	719	29,0
Medicin	652	26,3
Naturvidenskab	407	16,3
Ikke valgt	195	8,0
	2480	100,0

Under forudsætning af en uændret fordeling i 1965 og 1970, vil m. a. o. knap halvdelen af de studenter, der indskrives i de nævnte år, søge en juridisk, økonomisk eller humanistisk uddannelse. Regnes der forsigtigt med et studentertal på ca. 7.500 i 1965 og ca. 9.000 i 1970 (jævnfør Odensebetænkningens studenterprognose pg. 106) og med en indskrivningsprocent på 40, vil således 15—1800 studenter i de nævnte år søge ind ved de pågældende fakulteter.

I. 5. Lidt om udenlandske universitetsforhold.

Det er i en række lande erkendt, at tidens tekniske og samfundsmæssige udvikling gør det påkrævet, at et væsentligt større antal unge mænd og kvinder end tidligere uddannes på universiteter eller andre højere læreanstalter. De studerendes antal er ved at sprænge de gamle universitetsrammer, og man er i adskillige, os nærstående lande i gang med — eller dog ved at planlægge — en betydelig forøgelse af bl. a. universitetskapaciteten, hvilket sker *dels* ved udvidelser af de bestående universiteter, *dels* ved oprettelse af nye. Der har jævnlig forinden været foretaget indgående analyser af behovet inden for de enkelte fag (eksempelvis kan nævnes den svenske 1955 års universitetsudredning i 6 bind), undersøgelser, der har vist, at der vel især er brug for en kraftig udvidelse af den højere tekniske uddannelse og inden for naturvidenskaben, men også for en betydelig forøgelse af rammerne for den samfundsvidenskabelige og humanistiske uddannelse.

Den mest storstilede plan i de senere år vedrørende en udvidelse af den højere uddannelse er sikkert den betænkning, der i oktober måned er afgivet af en britisk kommission med lord Robbins som formand. Betænkningen — der omfatter 4 bind, som senere vil blive suppleret med en særlig rapport, der sammenligner med forholdene i 8 andre lande, derunder USA og Sovjetunionen — går ind for en *udvidelse af antallet af universiteter i Stor-*

britannien fra 32 til 60. Herved anslås de studerendes antal at kunne forøges fra nu 216.000 til i 1980 560.000. Planen, der foreslås gennemført i løbet af 18 år, vil koste 28,4 milliarder kroner. Det første mål er i løbet af 4 år at udvide bestående universiteter og bygge 6 nye, hvorved studentertallet kan øges til 328.000. Der sigtes navnlig på uddannelse af flere fysikere, kemikere og teknikere. Det er i betænkningen opgjort, at 13 % af unge mænd og 6 % af unge kvinder i Storbritannien for tiden modtager højere uddannelse. Gennemføres Robbinsbetænkningens forslag, vil antallet i 1975 være vokset til henholdsvis 20 % og 12 %.*)

I øvrigt henvises til *bilag 6,* hvori der i oversigtsform gives *visse oplysninger vedrørende antallet af universiteter i en del europæiske lande.* Oversigten tilsigter bl. a. at påpege eksistensen af små og/eller ufuldstændige universiteter. Opmærksomheden henledes her navnlig på, at der både *i Finland, Norge og Sverige i de sidste 15 år er oprettet nye* (og i alt fald indtil videre) *ufuldstændige universiteter* — nemlig henholdsvis i Uleåborg (Oulu), Bergen, Göteborg og Umeå —, *at både Finland, Schweiz og Sverige har flere universiteter i forhold til folketallet end Danmark* samt, *at der såvel i Belgien og det vestlige Holland som i Schweiz* ofte er mindre end 1 times togrejse mellem universitetsbyerne.

Som *bilag 7* findes en oversættelse af en *redegørelse fra rektor ved universitetet i Uleåborg* (Oulu).

*) Alt ifølge Berlingske Tidende for 24. 10. 1963.
Se i øvrigt pg. 35—36.

II. HVORFOR PLACERE ET UNIVERSITET I TREKANTOMRÅDET?

Som udgangspunkt for spørgsmålet om, hvilke grunde der kan tale for et — foreløbig ufuldstændigt — universitets placering i trekantområdet kan tages de fordringer, der nævnes pg. 49 i betænkning nr. 296/1961 vedrørende universiteternes byggeprogrammer, hvor det om det 3. universitets placering hedder, at udvalget »ikke mener at burde tage stilling til, hvor et evt. 3. universitet bør placeres geografisk. Man skal pege på, at der ved afgørelsen af dette spørgsmål er en lang række faktorer at tage i betragtning, f. eks.:

Et universitets behov for *et bredt akademisk milieu,* bl. a. af hensyn til rekrutteringen af ikke-heldagsbeskæftigede lærere.

Et *lægevidenskabeligt* fakultets særlige behov for en *betydelig hospitalskapacitet.*

Muligheden for et *samarbejde med andre institutioner* for højere undervisning og forskning.

Et almindeligt *landsplanlægningssynspunkt,* herunder spørgsmålet om placering i et naturligt rekrutteringsområde for studerende.

Muligheden for at erhverve velbeliggende og tilstrækkeligt store *arealer«.* (Fremhævningen foretaget af mig).

I det følgende skal under 1. behandles *befolkningsgrundlaget* i trekantområdet, *prognose for tilgangen af studerende* fra Sydjylland, Nordslesvig og Fyn, samt størrelsen af *det akademiske milieu* i trekantområdet. Under 2. omtales *landsplanlægningssynspunktet,* under 3. *det nationale hensyn* og under 4. muligheden for *samarbejde med andre institutioner.* — Under III. 1. gøres nogle bemærkninger om *arealspørgsmålet.* — Da der foreløbig alene er foreslået etablering af humanistisk og samfundsvidenskabeligt fakultet, tager bemærkningerne mest sigte på disse discipliner, men kan dog også i vidt omfang anføres til støtte for eventuelle senere medicinske, naturvidenskabelige og andre fakulteter. Under III. 4. er gjort enkelte bemærkninger om evt. lægevidenskabeligt samarbejde med det medicinske fakultet i Odense.

II. 1a. Befolkningsgrundlaget.

Hvis man herved (jfr. professor Humlum »Landsplanlægning« pg. 225) forstår befolkningen i universitetets nærområde (det område, hvor man med bane, bus eller andet motorkøretøj kan nå universitetsbyen, uden at rejsetiden væsentlig overskrider 1 time), kan det formentlig fastslås, at *trekantområdet er det universitetsløse område i Danmark, der har det største befolkningsgrundlag;* jfr. herved *bilag 8 cirkelkort med forklaring.*

Selve trekantområdet omfatter foruden de 3 købstæder 27 omliggende og mellemliggende sognekommuner, og det samlede indbyggertal er ca. 145.000 bosat indenfor en radius på 15 —20 km. I dette *inderområde* er folketallet omtrent på størrelse med Ålborgs, ca. 20.000 mindre end Odenses, men langt større end f. eks. Haderslevs eller Ribes.

Ser man på indbyggertallet *indenfor 50 kms radier* med centrum i henholdsvis Ålborg, Århus, trekantområdet, Åbenrå og Odense, viser tallene på kortet, bilag 8, at trekantområdets befolkningsmængde (479.000) kun overgås af Århusegnens (537.000), mens der omkring Odense bor 447.000 og omkring Ålborg 356.000. For f. eks. Haderslevs og Ribes omegn er disse tal ikke udregnet, men er givetvis væsentlig lavere.

Hvis man endelig udregner befolkningsgrundlaget i nærområdet ved at optælle befolkningen i de lokaliteter, der ad landevej med en gennemsnitshastighed af 50 km/t, på hovedveje 65 km/t, kan nå centrum, når man til følgende tal, når centrum er i henholdsvis:

København	1.647.000
Fredericia	557.000*)
Esbjerg	250.000
Århus	570.000

(Beregning foretaget af prof. Bredsdorff).

Et stort befolkningsgrundlag — for trekantområdets vedkommende inden for en times kørsel omkring 500.000 — *må være et hoved-*

*) Heri er Odense — i modsætning til på cirkelkortet, bilag 8 — medregnet.

argument for placering af en højere læreanstalt i et område: Da forholdsvis flere unge vil søge højere uddannelse, når den tilbydes i nærheden af deres bopæl, *vil forholdsvis flere opnå en sådan uddannelse,* når universitetet placeres i et tæt befolket område i stedet for i et tyndere befolket. *En større del af de studerende* — nemlig de fleste af dem, der bor indenfor en times kørsel fra universitetet — *vil kunne bo hjemme,* hvorved en væsentlig del af det kollegiebyggeri, der kræves på et tyndere befolket sted, kan spares (jfr. nedenfor under III. 3). Endvidere vil der være en *forholdsvis større mulighed for at skaffe universitetslærere* og andet unversitetspersonale fra selve området (jfr. nedenfor om det akademiske milieu). Endelig vil i et tæt befolket område en *relativ stor befolkning få gavn af de immaterielle værdier,* som et universitets tilstedeværelse på en egn betyder — muligheden for ved personlig kontakt med studenterlivet og universitetslærerne, gennem foredrag og diskussioner at få større viden og udsyn, lyst til forskning, bedre forståelse af mennesker fra andre klasser, landsdele eller lande: Jo flere mennesker der lever på en universitetsegn, jo flere må i det lange løb — uden i øvrigt at have noget med selve universitetsarbejdet at gøre — modtage en inspiration fra universitetet, der igen vil kunne virke befrugtende på dette.

II. 1b. Om tilgangen af studerende fra Fyn, Syd- og Sønderjylland.

Et universitet placeret i trekantområdet og udstyret med fakulteter, der ikke findes ved noget andet universitet i Syd- og Sønderjylland eller på Fyn, vil formentlig kunne påregne tilgang af de i Sønderjylland, Ribe og Vejle amter samt på Fyn dimitterede studenter. Der gås i det følgende ud fra, at antallet af dem, der vil vælge de to ældre universiteter, opvejes af studerende fra andre dele af landet.

Befolkningstallet i dette »interesseområde« udgjorde pr. 1. juli 1962 følgende:

Vejle amt	217.296
Ribe amt	187.381
Haderslev amt	72.607
Åbenrå-Sønderborg amt	108.385
Tønder amt	42.518
Sydjylland ialt...	628.187
Odense amt	269.753
Svendborg amt	148.515
Ialt...	1.046.455

eller ialt ca. ⅔ af landets samlede befolkning pr. den nævnte dato, 4.645.197.

På grundlag af foreliggende oplysninger om fordelingen af eleverne i 3. gymnasieklasse pr. 1. september 1962 i alle landets gymnasieskoler kan antallet af dimittender i »interesseområdet« beregnes.

Opgørelsen ser således ud:

Statens gymnasieskoler:	
Haderslev Katedralskole	70
Odense Katedralskole	102
Ribe Katedralskole	54
Sct. Knuds Gymnasium	81
Svendborg Statsgymnasium	85
Sønderborg Statsskole	58
Tønder Statsskole	31
Åbenrå Statsskole	42
Kommunale gymnasier:	
Fredericia Gymnasium	83
Grindsted Gymnasium	—
Kolding Gymnasium	101
Mulernes Gymnasium, Odense	—
Nyborg Gymnasium	82
Vejle Gymnasium	80
Private gymnasier:	
Vestfyns Gymnasium, Glamsbjerg	51
Tysk Gymnasium, Åbenrå	17
Ialt...	917*)

*) Til sammenligning er antallet af elever i 3. gymnasieklasse pr. ovennævnte dato opgjort for »Ålborgområdet« således:

Statens gymnasieskoler:	
Ålborg Katedralskole	152
Ålborghus Statsgymnasium	111
Kommunale gymnasier:	
Frederikshavn Gymnasium	55
Hjørring Gymnasium	107
Hobro Gymnasium	—
Nykøbing M. Gymnasium	43
Sundby-Hvorup Gymnasium	—
Thisted Gymnasium	49
Vesthimmerland Gymnasium, Ars	33
	550

Med en indskrivningsprocent på ca. 40 og et uændret antal dimittender vil der således kunne regnes med immatrikulation af ca. 360 studenter årlig til et fuldt udbygget jyskfynsk universitet. Heraf vil *knap halvdelen eller ca. 175 ifølge omstående beregninger vælge at lade sig indskrive ved de fakulteter, der foreløbig påtænkes oprettet i trekantområdet (juridisk, økonomisk og humanistisk).* Over en femårig periode vil der m. a. o. mindst være oparbejdet et samlet studentertal på knap 900, hvorefter tilvæksten vil aftage på grund af afgang efter bestået eksamen.

Rimeligvis vil et universitets placering øge efterspørgslen efter gymnasieuddannelse, således at studenterproduktionen dermed øges, hvilket måtte anses for ønskeligt under hensyn til, at området, skønt det som nævnt beboes af 2/9 af hele landets befolkning, kun producerer ca. 1/7 af det samlede antal dimitterede studenter, der i 1963 udgjorde 6.123 fra gymnasieskolerne. Hvis de anslået 1.600 studerende, der i årene 1965—70 vil vælge a studere jura, økonomi eller humaniora, var jævnt fordelt over landet, *ville den årlige tilgang til trekantuniversitetet i 1965—70 være ca.350.*

Når disse faktorer — og på den anden side en vis afgang under studiet — tages i betragtning, er det sikkert forsvarligt i 1970 at regne med et samlet studentertal på 1.000—1.200.*)

II. 1c. Det akademiske milieu.

Størrelsen af *det akademiske milieu i trekantområdet* er opgjort ved optælling af antallet af personer med afsluttende universitetseksamen bosat inden for området, se bilag 9. Skønt området er en handels-, industri- og landbrugsregion, hvis akademikere ikke spiller nogen fremtrædende rolle i det offentlige liv eller på nogen måde udgør sluttede cirkler, er deres antal sikkert lige så stort som i de største provinsbyers. Dette betyder navnlig en god mulighed for et universitet til på egnen at rekruttere deltidsbeskæftigede lærerkræfter. Videnskabeligt og pædagogisk indstillede akademikere må antages at ville søge hertil og forblive her. Mellem de institutioner, ved hvilke de er ansat, og universitetet er der udsigt til en gavnlig vekselvirkning, jfr. nedenfor under II. 4b.

II. 2. Landsplanlægningssynspunktet.

Trekantområdet er så centralt geografisk og trafikalt placeret i Danmark, at det må antages fremover at komme ud for en stærk vækst, befolknings- og erhvervsmæssigt.

Byerne Fredericia-Kolding-Vejle — med deres tilsammen ca. 110.000 indbyggere og kun ca. 25 km's indbyrdes afstand — udgør et så særpræget byfænomen, at der som bekendt fra landsplanlægningsside**) er fremsat tanken om her at skabe en »*vestdansk storby*« med ½ mill. indbyggere, for ad denne vej at opnå større balance — kulturelt og økonomisk — mellem det vestlige og østlige Danmark, aflaste Københavnsområdet og skabe en effektiv jysk modvægt mod Hamborg. Overvejelserne herom og undersøgelserne af de tekniske muligheder for denne plan — Trekantbyen i sin mest radikale form — er endnu ikke afsluttet og kan næppe forventes at blive det i nærmeste fremtid. Uanset om der ikke skulle blive tale om en hurtig »storbyudvikling«, er der formentlig betydelig udsigt til, at området under en kommende regionsplanlægning vil blive et »*regionscenter*« på linie med de største danske provinsbyer. Det er i hvert fald realistisk at regne med, *at* det etablerede kommunale samarbejde vil føre til en forstærkelse af de bestående vækststendenser — og selv helt uden ydre stimulans må det forventes, at den i forvejen store befolkning vil vokse betydeligt. Her skal blot henvises til, *at* området i perioden 1950—60 har haft en *befolkningstilvækst,* som i hele landet — bortset fra det storkøbenhavnske

*) Tallet er forsigtigt anslået, bl. a. er procenten af de studenter, der søger til universitetet stigende. I Norge er indskrivningsprocenten i de senere år vokset til 60 %.

**) Se: »Målene for en dansk landsplan« (Tidsskriftet Byplan nr. 75-76, 1960) og »En ny by« (Landsplanudvalgets sekretariat 1962).

område — *kun* overgås af området omkring de 3 største provinsbyer, Herning — og Sønderborgområdet (Danfoss) (jfr. Kr. Antonsen i Skematiske befolkningskort, kort A 4), *at* landets vigtigste jernbaner og hovedveje skærer hinanden i området, *at* Fredericia er et jernbaneknudepunkt og forsynet med en særdeles god havn, *at* Lillebæltsbro nr. 2 om få år er en realitet samt, *at* Danmarks kommende øst-vestlige og nord-sydgående motorveje sandsynligvis vil skære hinanden i trekantområdet lidt nord for Kolding, således at trekantområdet vil få landets største vejkryds. Det må forekomme urimeligt, hvis befolkningen i et område af denne art skulle blive forbigået ved placeringen af et universitet eller andre højere læreanstalter.

Hvis valget står mellem at placere et universitet enten i et område med så stort et befolkningsgrundlag og så kraftige vækstttendenser som trekantområdet eller i (ved) en mindre, stagnerende by, synes det førstnævnte også fra et universitetssynspunkt klart at måtte foretrækkes. I den lille by — især hvis den ligger forholdsvis afsides — vil et universitet savne kontakten med et levende erhvervsliv og bredere befolkningskredse; dets særlige atmosfære vil kunne blive lovlig dominerende i det lille samfund — og universitetslærere og studenter vil — navnlig hvis universitetet begrænses til eet eller nogle få fakulteter — løbe en betydelig risiko for *isolation* fra faglig og menneskelig påvirkning fra andre centrer. Her over for kan ikke anføres, at f. eks. svenske universiteter som Lunds og Uppsalas ligger i forholdsvis små byer, idet de begge — og især Lund — befinder sig nær ved storbyer (afstanden Uppsala—Stockholm er 76 km og afstanden Lund—Malmø kun 18 km).

Professor Humlum er i sin bog »*Landsplanlægning*« (1960) pg. 218 ff. (kapitlet om »Nye universiteter i Vestdanmark, et vigtigt led i landsplanlægningen og i hjælpen til udviklingslandene«) gået ud fra, at det 3. universitet må ligge i Odense og dække Fyn, mens »både det 4. og det 5. bør lægges i Jylland, og begge bør være mindre universiteter og kun omfatte to eller tre fakulteter«; det siges videre, at det ene universitet bør placeres ved Ålborg, mens det andet — for at få et rimeligt befolkningsunderlag — kun kan tænkes placeret ved Herning, Esbjerg eller Lunderskov. Af disse muligheder har Lunderskov langt det største befolkningsunderlag, og da stedet tillige har fortræffelige jernbaneforbindelser mod øst, vest og syd samt lige ved det af Humlum foreslåede motorvejs hovedkrydsningspunkt, *anbefales det sydjydske universitets lokalisering inden for trekanten Vejen-Lunderskov-Vamdrup* (pg. 225). I samme forfatters afhandling »*Danmarks fremtidige universiteter*« (1962) suppleres disse synspunkter derhen, at »Odense universitet næppe (vil) blive et af de store danske universiteter; dertil er oplandet befolkningsmæssigt for lille«. Hverken det nordjyske eller fynske universitet vil antagelig kunne regne med mere end 2 eller 3 fakulteter. Det sydjyske universitet (som Humlum kalder det 5.) ville — placeret ved Vejen — »kunne dække hele Sønderjylland og en meget stor del af Sydjylland; det ville blive en pendant til Kiels universitet. Det kunne udbygges også med henblik på studerende fra u-landene, således at det bl. a. fik kollegier med værelser til fremmede studenter«. Senere i afhandlingen siges, at hvis man *ikke* vil fremme industrialiseringen af Midt- og Vestjylland, bør det 4. eller 5. universitet placeres i Ribe.

Endelig hedder det om trekantområdet (pg. 143): »*Hvis der dannes en storby i trekanten Vejle-Fredericia-Kolding, så må denne trekantby have et stort og fuldstændigt universitet. I så fald er det meget tvivlsomt, om man i Odense bør gå videre end til at udbygge det nu grundlagte medicinske fakultet.* To nabouniversiteter, lokaliserede i Odense og Trekantbyen, kommer alt for tæt på hinanden. Deres oplande vil i meget betydelig grad dække hinanden«. (Fremhævning foretaget af mig).

II. 3. Det nationale hensyn.

Når spørgsmålet om oprettelse af flere danske universiteter end Københavns gennem tiden har været debatteret, er det ønskelige i at placere det nye universitet et sted, hvor det — ved siden af at opfylde sine primære uddannelses- og forskningsopgaver — kunne

tjene til styrkelse af dansk kultur i Sønderjylland, jævnlig og med rette blevet fremdraget. Især har man med god grund peget på den fare for dansk kultur og sindelag i grænseegnene, som påvirkningen fra det i 1665 grundlagte universitet i Kiel gennem tiden har været. Under denne debat har såvel de nordslesvigske byer som Ribe været bragt i forslag som universitetsemner, men også en placering i eller ved Kolding har gentagne gange været foreslået.*) — —

Mest som kuriosum skal nævnes, at det i »Breve fra Kolding, en topografisk Skizze«, udgivet 1822 af professor Tauber, pagina 55 ff. i et varmt forsvar for latinskolens beståen oplyses, at Kolding har været på tale som universitetssæde ved en eventuel udflytning fra København (formentlig under krigen med England), og der anføres en række grunde til, at man burde placere en højere læreanstalt netop i Kolding, bl. a. egnens naturskønhed, byens vækst og begyndende industrialisering, at den ligger i et skæringspunkt, hvor mange danske og udlændinge kommer på besøg, at læreanstalten kunne indrettes på slottet o.s.v. — Af større interesse er den af lektor H. H. Misfeldt redigerede bog »Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet«, udgivet 1925, hvori det bl. a. oplyses, at Kolding har været foreslået som universitetsby i 1771, i 1840 (af professor Chr. Paulsen af nationale grunde) og i 1866 (Fredericia 1851). Bogen, der er et energisk forsøg på — først og fremmest af nationale grunde — at forhindre det jyske universitets placering i Århus, slutter med en fællesudtalelse, der er tiltrådt af over 1000 tildels fremtrædende personligheder fra grænseområdet, hvori man beklager, at universitetskommissionens »flertal foreslår Århus som universitetsby, mens et mindretal (rektor Bruun, Kolding) ønsker universitetet henlagt til Sønderjylland eller i hvert fald til en by nær den gamle grænse«, idet man nærer den overbevisning, at »et nyt universitet afgjort bør knyttes til Sønderjylland som et hovedled i det åndelige genforeningsarbejde«. En nærmere omtale af bogens mange indlæg og nærmere argumentation må af pladshensyn udelades, men den indeholder en række betragtninger til støtte for en vis universitetsspredning, bl. a. om »den unaturlige ophobning af kulturværdier i København«, den mindre universitetsbys fordele, ønskeligheden af videnskabelig kappestrid og af, at studenterne (som i Tyskland) skifter universitet under studiet (så syd- og sønderjyder kommer ind på at tilbringe nogle af deres studieår i København og studenter fra Sjælland omvendt tilbringer en tid hernede), muligheden for samspil med højskoler som Askov og Snoghøj o.s.v. — —

Hvorvidt en placering af universitetet i eller ved Kolding fuldt ud tilfredsstiller de nationale hensyn, vil der naturligvis være forskellig opfattelse af. Det tør dog vist hævdes, at hvis ikke universitetet placeres i selve Nordslesvig, kan ingen placering nationalt set være mere fordelagtig end på Koldingegnen. Landevejsafstanden fra Kolding til grænsen ved Kruså er kun 75 km — eller lidt kortere end afstanden fra Kiel til grænsen ad landevej, nemlig 88 km —, der er i Kolding talrige slægtskabsforbindelser til Nordslesvig — og en stadig levende national tradition fra den tid, da Kolding var en grænseby, vil kunne få ny næring fra et universitet, hvis studenter i betydeligt omfang vil komme fra Nord- og Sydslesvig. Som eksempel af ny dato på Koldings tilknytning til det nordslesvigske kulturliv kan nævnes, at byen yder tilskud til og får regelmæssige besøg af det sønderjydske landsdelsorkester i Sønderborg.

Fra forskellig side er som en fordel anført, at en placering i den afstand fra grænsen, som et universitets oprettelse ved Kolding ville være, ikke ville indebære den udfordring til national kappestrid med Danmarks sydlige nabo, som en sydligere placering måske kunne betyde. I hvert fald er den foreslåede placering landsplanmæssigt velbegrundet, idet et universitet bør ligge centralt i sit opland. »Et universitet, der skal blive en kraftig kulturel faktor i grænselandet, bør have en sådan geografisk lokalisering, at studerende, der er bosat ved landegrænsen, får en rejsetid på mindst 1 time til universitetsbyen, og det bør herefter ikke ligge syd for linien Haderslev-Ribe« (Humlum »Danmarks fremtidige universiteter«, pagina 142). Hvor man lokaliserer det nord for denne linie, må bero på en vurdering af de nationale hensyns vægt sammenholdt med hensynet til befolkningsgrundlag,

*) Da Kolding i 1845 fik sin nye og efter tidens forhold imponerende gymnasiebygning, motiveredes det med ønsket om at skabe en modvægt mod tysk påvirkning.

muligheden for samarbejde med anden højere uddannelse m. v.

Det synspunkt kan også anføres, at ethvert spor af den gamle Kongeågrænse bør slettes. Ligesom man efter genforeningen lod Haderslev stift omfatte trekanten og Bjerre Herred og omvendt lod Ribe stift omfatte bl. a. Tønder amt, vil et universitetssæde ved et relativt stort bysamfund i umiddelbar nærhed af Sønderjylland være med til yderligere at udviske fornemmelsen af Nordslesvig som en særlig landsdel.

II. 4a. Trekantuniversitetet som en del af det 3. universitet eller som et selvstændigt — foreløbig »ufuldstændigt« — universitet?
b. Mulighed for samarbejde med andre institutioner i området?

a. Et universitet kan formentlig defineres som en institution bestemt dels til højere uddannelse under frit studium, dels til fri videnskabelig forskning indenfor forskellige fag. Efter vesteuropæisk, fra Middelalderen stammende tradition udgjorde et teologisk, et juridisk og et medicinsk fakultet grundstammen i de fleste universiteter, senere suppleret med et filosofisk og (i løbet af 1800-tallet) et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet. Et universitet omfattende disse 5 fakulteter betegnes traditionelt som »fuldstændigt«. Det må vist erkendes, at der i vor specialiserede tid (og med det arbejdspres fra fagstudiet og evt. erhverv ved siden af, som den studerende har over sig) i praksis ikke er noget udbredt fællesskab mellem de forskellige fakulteters studerende — og i øvrigt normalt heller ikke mellem professorerne ved forskellige fakulteter — men et vist fællesskab mellem et universitets forskellige dele antages dog at rumme en ubestemmelig værdi, som mere specialiserede læreanstalter mangler. For de fleste studenter giver dette fællesskab sig rent fagligt kun udtryk i nødvendigheden af at bestå filosofikum, men den mulighed, som navnlig kollegiestudenten har for jævnlig at møde studerende fra andre fag, kan uden tvivl modvirke faglig indsnævring.

Som konsekvens heraf at ville hævde, at kun et geografisk samlet, med alle 5 fakulteter forsynet uddannelsessted fortjener navn af »universitet«, ville dog være at føre synspunktet alt for vidt. Ved Københavns universitet er samhørigheden mellem på den ene side de humanistiske fag i videre forstand og på den anden side de medicinske og naturvidenskabelige i hvert fald yderst spinkel, i Århus uden tvivl snævrere — men til gengæld er det 35 år gamle universitet først nu ved at blive »fuldstændigt«. Fra udlandet, derunder Skandinavien, findes adskillige eksempler på universiteter, der er i ovennævnte forstand ufuldstændige, jfr. foran under I. 5. og bilag 6 og 7. Hvilke fag, der knyttes til et universitet eller til f. eks. en teknisk højskole, viser også betydelig variation fra land til land — ligesom fremkomsten af nye fag inden for natur- og samfundsvidenskab er med til at omforme ældre universitetsforestillinger og bl. a. medfører, at de mange linier giver større variation inden for samme fakultet.

Det er vel et spørgsmål, om ikke thesen om, at et universitet bør være »fuldstændigt«, til en vis grad beror på vanetænkning. Visse akademiske læreanstalter har været placeret, uden at organisk samhørighed med de traditionelle universiteter har været tilstræbt; det gælder således landbohøjskolen, lærerhøjskolen, polyteknisk læreanstalt og skolerne på kunstakademiet samt musikkonservatorierne. Heller ikke seminarier, handelshøjskoler eller teknika placeres i nogen forbindelse med universiteterne, selv hvor mulighed herfor foreligger, formentlig fordi uddannelsen på disse læreanstalter ikke betragtes som akademisk. Men denne skarpe sondring mellem akademiske og øvrige højere læreanstalter stemmer næppe med moderne tankegang, hvorefter en akademisk isolation bør undgås, og en gensidig befrugtende kontakt mellem de forskellige discipliner inden for uddannelsesområderne bør fremmes. Det har altså vist sig, at højere uddannelse udmærket godt kan trives uden for de egentlige universiteter, og på samme måde må den uddannelse, der hidtil har været placeret som led i de »fuldstændige« universiteter, uden afbræk kunne trives

i mindre universiteter, blot der på disse drives *flere* former for højere undervisning og forskning, organiseret med den *frihed* i henseende til indre selvstyre, studium og forskning, der er et universitets særkende. Rent praktisk undervisningsmæssige synspunkter synes i øvrigt at burde være fremherskende ved afgørelsen af, hvilke fakulteter der bør etableres samme-steds, og hvilke fakulteter, der — såfremt andre grunde taler derfor — bør etableres andetsteds. Ud fra dette synspunkt vil det være af betydning at holde de fakulteter samlet, som i væsentlig grad kan benytte fælles faciliteter. Det gælder således disciplinerne inden for det rets- og statsvidenskabelige fakultet, og det gælder ligeledes de forskellige discipliner inden for de humanistiske fakulteter. Derimod ses intet afgørende hensyn at tale imod, at et medicinsk fakultet og et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet eksisterer uafhængigt af de førstnævnte fakulteter.

Som et andet moment, der synes at kunne tale for en vis spredning af universitetsbyggeriet, kan nævnes, at universitetsudbygningen sikkert vil kunne fremmes i hurtigere tempo, når udbygningen finder sted på to steder, end hvis den koncentreres til eet sted, fordi den lokale drivkraft vil virke stærkere, og fordi udbygningen da lettere kan ske uden at hæmme anden udvikling på det pågældende sted. Navnlig vil det nødvendige kollegiebyggeri formentlig nyde godt af en opdeling.

Konklusionen af foranstående er, at der vel er fordele forbundet med et vist fagligt og personligt fællesskab rækkende ud over det enkelte fakultet, men at dette synspunkt dog *ikke* synes at burde føre til, at der, fordi det et givet sted (in casu Odense) er anset for hensigtsmæssigt at oprette en lægeskole, nødvendigvis samme sted skal skabes et fuldt udbygget universitet med de traditionelle 5 fakulteter, før end grunden kan lægges til universitetsfakulteter andet steds.

Afstanden mellem Odense og Trekantområdet er kun 60-70 km (fra Odense til Lillebæltsbroen 48, til Fredericia 56, til Vejle 73 og til Kolding 67 km). Denne afstand — der pr. bil kan tilbagelægges på en timestid, og når motorvejen er gennemført endnu hurtigere — synes ikke større, end at universitetslærere og studenter, bosat et af de to steder, vel ikke vil have konstant personlig kontakt, men dog uden større tidsspilde jævnlig vil kunne deltage i kurser, møder, institutionsbesøg m. v. i den anden lokalitet.

Hvorvidt man vil finde det rettest indtil videre at etablere en administrativ enhed (»det 3. universitet«) for universitetfakulteter placeret henholdsvis i Odense og i trekantområdet *eller* det må foretrækkes at opfatte dem som to selvstændige universiteter, skal ganske henstilles. Det reelt afgørende synes at være, at der kan påvises gode grunde til ikke at træffe principbeslutning om fuldstændig universitetsudbygning på eet sted, før befolknings- og erhvervsudviklingen tydeligt har vist, på hvilket sted et stort universitet først bør udbygges, men at man bør holde mulighederne åbne ved at skabe *to mindre universiteter, der ved at ligge i rimelig indbyrdes afstand indtil videre kan komplettere hinanden.* Med »mindre universitet« menes *ikke* et isoleret enkeltfakultet (som f. eks. i Maastricht, jfr. bilag 6), men en helhed på 2-3 fakulteter, eventuelt delt i flere linier. Også anden højere uddannelse og forskning end den, der hidtil her i landet har været henlagt til universiteterne, bør kunne komme i betragtning. Det ville ikke være unaturligt at tænke sig den vedtagne landbohøjskole ved Odense knyttet til et universitet der, mens der til et universitet ved Kolding kunne tænkes knyttet et teknisk fakultet.*)

Der kan om disse spørgsmål henvises til de foran citerede udtalelser af professor Humlum, idet yderligere henvises til bemærkningerne i »Landsplanlægning« pg. 221, hvor det hedder, at vi i Danmark omkring 1970 bør have 4-5 universiteter. »Tre fuldtudbyggede universiteter plus 1 eller 2 med 2-3 fakulteter ville sikkert være en hensigtsmæssig og effektiv løsning — og langt billigere og mere rationel, end hvis man partout vil have samtlige fag repræsenteret ved alle universiteterne« — hvad man næppe evner hverken økonomisk eller med hensyn til fremskaffelsen af lærerkræfter. Det tilføjes, at man til en vis grad bør arbejde hen imod en arbejdsdeling mellem universiteterne — og at det i øvrigt for mange

*) Med hensyn til eksempler fra udlandet på henholdsvis delte og mindre universiteter henvises til bilag 6. Dette bilag viser også eksempler på, at anden undervisning og forskning end den traditionelle knyttes til nye universiteter, f. eks. i Bergen samarbejdet md handelshøjskolen, i Uleåborg et teknisk fakultet, i Frankrig den til universiteterne knyttede ingeniøruddannelse.

studerende personligt og fagligt ville være en fordel f. eks. at tage 1. del af en eksamen ved eet universitet og 2. del ved et andet.

— — —

b. Vedrørende muligheden for at i eller ved Kolding placerede universitetsfakulteter kan samarbejde med andre institutioner i området, kan navnlig peges på,

1) at ligesom der mellem trekantområdets *3 gymnasier* er indledt drøftelser om samarbejde, vil der også mellem disse og især universitetets humanistiske fakultet kunne påregnes en frugtbar vekselvirkning, derunder med hensyn til lærerkræfter;

2) at Kolding handelsskole (der i november måned 1963 er indflyttet i en ny, stor bygning) er udbygget med en »*Sydjyllands handelshøjskole*«, *hvis H.D. linie i betydeligt omfang kunne have lærerkræfter fælles med universitetslærerne ved et juridisk/økonomisk fakultet* (der henvises nærmere til bilag 10);

3) at *Kolding seminarium* i et vist omfang kunne dele lærerkræfter med et humanistisk fakultet, ligesom afstanden fra Kolding til Jelling (38 km) vel vil gøre et samarbejde med det derværende *statsseminarium* mindre *intens*, men dog ikke usandsynlig;

4) at der ved et samarbejde mellem universitetets bibliotek og *Kolding Centralbibliotek* bl. a. kunne foretages koordinering af bogkøbet, således at unødvendige dubleringer undgås (jfr. nærmere bilag 11), hvorhos endelig bør nævnes,

5) at der i eller i umiddelbar nærhed af trekantområdet befinder sig tre folkehøjskoler, tildels med akademisk lærerpersonale, nemlig *Askov, Snoghøj* og *Engelsholm,* beliggende henholdsvis 30, 18 og 30 km fra Kolding. Især tør måske fremhæves den gensidige befrugtende påvirkning, der kan tænkes at opstå mellem et universitet og Askov folkehøjskole, hvis store lærerstab næsten alle tilhører akademikerstanden, og hvis elever for en stor del er studenter. Endvidere besøges alle de tre folkehøjskoler af adskillige udlændinge; således er af Snoghøjs elever for tiden ca. en fjerdedel udlændinge, og kurser afholdes jævnligt på fremmede sprog.

III. SPØRGSMÅLET OM EGNEDE AREALER — BIBLIOTEK — KOLLEGIER — STUDIEORDNINGER

1. *Universitetsareal.* En forudsætning for oprettelse af et — mindre eller større — universitet er tilvejebringelse af velbeliggende og tilstrækkeligt store arealer: *Københavns* universitets forhold er så afvigende, at der næppe er megen vejledning at hente med hensyn til arealstørrelse. — Om *Århus* universitets areal henvises til bilag 5, hvorefter det til at begynde med rådede over 11 ha og i de senere år har haft ca. 35 ha til rådighed (universitetspark med hovedbygning, institutter, kollegier m. v.), men for at kunne gennemføre de i tiden indtil 1970—71 påkrævede udvidelser har brug for at råde over yderligere mindst 15 ha. — I *Odensebetænkningen* findes pagina 119 ff. en detailleret gennemgang af behovet for institutter, auditorier m. v., alt dog alene til det medicinske studium. Arealbehovet ses ikke opgjort, men betænkningen indeholder som bilag 30 en situationsplan, udarbejdet af sygehusets arkitekter, der også viser placering af andre fakultetsbygninger. — I folketinget er oplyst, at det fra *Ålborgs* side er tilbudt at stille 100 ha til rådighed for universitetsbyggeri.

Til et universitet med et juridisk-økonomisk og et humanistisk fakultet og med et skønsmæssigt studentertal på omkring 1000—1200, må pladsbehovet stort set anses opfyldt med følgende bygninger:

En hovedbygning med større og mindre auditorier, kontorer til administration og universitetslærere, nogle mindre humanistiske og samfundsvidenskabelige institutter, aula, studenterspisestue m. v.

Et bibliotek med større og mindre læsesale, udlån, magasinlokaler, studieceller samt kontorer (jfr. nedenfor under 2).

10 kollegier á 50 værelser samt eforbolig (jfr. nedenfor under 3).

Et antal funktionærboliger samt tekniske anlæg.

Det ubebyggede areal bør — udover hvad der medgår til veje og parkeringspladser — udlægges som park med sportspladser.

Formentlig vil et fritbeliggende samlet areal — på et roligt sted, med gode adgangsforhold og ikke for langt fra by, sportsanlæg og andre uddannelsesinstitutioner — på 70—80 ha kunne give en egnet og værdig placering.

Man bør beregne et rigeligt areal for at undgå de vanskeligheder, som både Københavns og Århus universitet har med at få areal til udvidelser. (Om universitetet i Bergen, se bilag 6).

Af hensyn til senere udvidelsesmuligheder — navnlig med tanke på medicinske, matematisk-naturvidenskabelige eller tekniske fakulteter, hvis institutter og samlinger er mere pladskrævende — bør der i umiddelbar nærhed af det oprindelige universitetsanlæg kunne erhverves yderligere arealer af omtrent samme størrelse.

III. 2. Om biblioteksspørgsmålet.

Det er af største vigtighed for enhver højere uddannelse at have et bibliotek, der råder over den fornødne bogbestand på stedet. Ingen af de byer eller områder, der nu er på tale som hjemsted for et 3. og yderligere universitet, råder over et bibliotek, der blot tilnærmelsesvis kan opfylde et universitets eller blot et enkelt fakultets behov. Biblioteker af denne art findes ikke uden for København og Århus.

Professor Humlum har (i »Landsplanlægning« pg. 229—31) udtalt, at det er meget mu-

ligt — som fra nogle sider anført —, at et universitetsbibliotek af omfang som statsbiblioteket i Århus ville koste omkring 100 mill. kr., men et bibliotek af en sådan størrelse er slet ikke nødvendigt for kommende universiteter. Statsbiblioteket i Århus har to væsensforskellige opgaver — at være universitetsbibliotek og overcentral for alle folkebiblioteker — og det er kun få procent af dets bogbestand, der udlånes til professorer og studenter. Det biblioteksmæssigt vigtigste for et universitet er at have store og gode institutbiblioteker med samlinger af tidsskrifter og håndbøger m. m. samt et relativt lille bibliotek med moderne litteratur inden for de fag, der studeres ved universitetet, og et rimeligt antal tidsskrifter, standardværker og håndbøger. Den sjældent benyttede litteratur behøver ikke stå på reolerne i hvert universitetsbibliotek, men kan let skaffes fra hovedbibliotekerne i København og Århus eller fra udlandet. Et universitetsbibliotek af rimeligt omfang kan ifølge professor Humlum utvivlsomt anskaffes for mindre end 10 mill. kr.

I *Odense-betænkningen* findes gengivet en af et særligt stedligt biblioteksudvalg afgivet betænkning (l. c., pg. 17—18 og 133—138 med påfølgende bilag), der beskæftiger sig med spørgsmålet om, hvilke biblioteksmæssige krav der må stilles under den forudsætning, at der oprettes et fuldt medicinsk fakultet. Overbibliotekar Ib Magnussen, Statsbiblioteket, der har bistået Odense-udvalget med udarbejdelse af visse oversigter og beregninger, har ligeledes beredvilligt givet værdifulde mundtlige oplysninger og råd til brug ved udarbejdelse af nærværende betænkning, hvorom henvises til bilagene 12 og 13.

Med hensyn til planlæggelsen af universitetsbygningen har Odense-betænkningen på grundlag af erfaringer fra indretningen af atomenergikommissionens bibliotek på Risø anslået det umiddelbare behov til: 1 stor studenterlæsesal, 1 mindre læsesal til tidsskrifter og bibliografi, et antal mindre studieceller (disputatsstudier m. v.), kontorlokaler, udlån og magasin.

Endelig bemærkes, at universitetsbibliotekets 2. afdeling i skrivelse af 14. oktober 1960 har tilbudt Odense-udvalget en gave bestående af en større samling dubletårgange af vigtige medicinske tidsskrifter, ca. 90 hyldemeter af værdi 80—100.000 kr.

Overbibliotekar Ib Magnussen har under en den 9. november 1963 ført samtale, hvorom i øvrigt henvises til bilag 12, oplyst, at Statsbiblioteket er i besiddelse af dubletter af en række vigtige udenlandske tidsskrifter som er anskaffet siden 1957. Dubletsamlingen hidrører fra bibliotekets videnskabelige tidsskriftlæsekredse og er blevet opbevaret netop med oprettelsen af et tredie universitetsbibliotek for øje.

III. 3. Kollegier.

Ved forberedelse af et universitet er det vigtigt på et tidligt tidspunkt at danne sig et skøn over, i hvilket omfang der vil blive brug for kollegier til de studerende.

I betænkning nr. 296/1961 gives pg. 51—53 nogle oplysninger om kollegieforhold ved Københavns og Århus universiteter: — I København var der i 1961 ca. *1900* kollegiepladser og i Århus ca. *600*. Betænkningen anslår, at der i København til samtlige studerende ved højere læreanstalter er *behov* for fremskaffelse af ca. 6.000 kollegiepladser i Københavnsområdet (deraf 3.000 til de ingeniørstuderende) og i Århus ca. 400 årligt gennem 5 år eller ialt 2.000. Om kollegieforhold ved det 3. universitet siges i betænkningen blot, at det vil være meget påkrævet, at man fra starten søger at tilvejebringe et passende antal kollegiepladser. Man forudsætter, at dette omfattende kollegiebyggeri i væsentlig omfang finansieres indenfor boligstøttelovens rammer.

Ved *Århus universitet* er i årene 1935—62 efterhånden opført 9 universitetskollegier med plads til ialt 450 studerende. Kollegierne, der ligger i den af Århus kommune skænkede universitetspark, er opført for indsamlede midler og taget i brug efterhånden, som de er opført. Deres drift hviler i sig selv med et beskedent statstilskud til rengøring og løbende vedligeholdelsesudgifter. Hvert kollegium rummer værelser til 50 studerende samt bolig

for efor. I Århus havde man i 1960 kollegieplads til 22 % af de studerende, hvilket er betydeligt bedre end i København.

I *Odense* er indsamlet 1,8 million kroner til kollegiebyggeri i tilknytning til det medicinske fakultet. Det er planen foreløbig at bygge 1—2 kollegier hver til 50 studerende. Foruden til medicinske studerende skal værelserne også kunne udlejes til andre, der søger videregående teoretisk uddannelse (som ingeniør, højere handelseksamen, på seminarium m. v.). Det er meningen at drive dem som selvejende institutioner (Odensebet. pg. 157ff).

Ved et *universitet i trekantområdet,* foreløbig alene omfattende et juridisk-økonomisk og et humanistisk fakultet, må der (se foran under II. 1. b.) antages fra undervisninegn begyndelse at ville være ca. 175 studenter. Antallet vil i de følgende år vokse, således at der — hvis universitetet begynder at virke i 1965 — i 1970—71 må antages at ville være 1.000—1.200 studerende, hvorefter væksten vil blive mindre. (Udvides universitetet i 1970 med et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet, vil dette i de kommende 5 år formentlig betyde en årlig tilgang på henved 80 studenter).

Næsten halvdelen af de studerende ved et Trekantuniversitet kan anslås at ville bo inden for en radius på 50 km (ca. 60 km's landevejsafstand) og må normalt være henvist til at bo hjemme i studietiden. Omend en del af de fjernereboende selv vil kunne skaffe sig værelse, bør der formentlig mindst være kollegieplads til 30 % af de universitetsstuderende. Da det desuden vil være fagligt og menneskeligt værdifuldt, om der på de enkelte kollegier tillige bor andre, der søger højere uddannelse (så universitetsstudenterne ligesom det er tilfældet på Frihedskollegierne og de foreslåede kollegier i Odense blandes med andre), bør der stiles mod — og arealmæssigt disponeres efter — *opførelse af mindst 10 kollegier* (á 50 værelser og eforbolig), hvoraf det første kollegium bør være klar ved universitetets åbning og de øvrige derefter bygges med 1 á 2 om året. Hver kollegiebygning må efter gældende prisniveau antages at ville koste 1,2 mill. kroner. Et kollegiums årlige driftsudgift kan anslås til 60.000 kr., hvilket beløb netop kan tilvejebringes, hvis de 50 studerende hver betaler 100 kr. om måneden i leje.

Et sådant omfattende kollegiebyggeri — til glæde for fjernere boende universitetsstuderende og studerende ved handelshøjskole, seminarium m. v. — er en særdeles egnet opgave at samles om for alle ikke-statslige kræfter — kommunale organer såvel som private enkeltpersoner eller virksomheder —, der ønsker at yde universitetsplanen økonomisk støtte og derved give udtryk for glæde og taknemlighed for de goder, som et universitets oprettelse vil medføre for landsdelen og især dens ungdom.

III. 4. Studieordninger.

På grund af den korte tid, der har været til udarbejdelse af nærværende betænkning, har der ikke været mulighed for at overveje eventuelle forslag til nærmere studieordninger eller specialstudier, som kunne tænkes drevet i forbindelse med de to foreslåede universitetsfakulteter. Her skal kun anføres

1) *at* der — uanset hvorledes forholdet til universitetsarbejdet i Odense iøvrigt tilrettelægges — utvivlsomt både i Odense og trekantområdet bør gives *undervisning i filosofi* (evt. af en fælles professor), således at der såvel for studenter fra Fyn som fra Syd- og Sønderjylland bliver videst mulig adgang til at tage filosofikum uden at skulle flytte hjemmefra;

2) *at* der muligvis ikke er behov for undervisning i statskundskab som en under det juridisk/økonomiske fakultet hørende særlig linie (således som det er tilfældet ved Århus universitet), men at det muligt kunne være hensigtsmæssigt til Trekantuniversitetet at henlægge den påtænkte *universitetsundervisning i samfundsfag.* »Samfundsfag er et nyt hovedfag i gymnasieskolen. Opgaven er at give eleverne en indførelse i de områder indenfor de sociale videnskaber, som undervisningen omfatter; dette skal, såvidt gørligt, ske under et helhedssynspunkt«. (Røde betænkning p. 162, bilag 1); og

3) *at* der — uanset at man kan tilslutte sig ønsket om, at en del studerende vælger at

skifte universitet midt under studiet — bør stiles mod, at der inden for de fakulteter og særlige linier, der oprettes, gennemføres *mulighed for et fuldt universitetsstudium,* ikke kun i forprøver eller 1. dels fag.

— — —

— Specielt vedr. *det medicinske studium* bemærkes, at der naturligvis — som følge af loven om oprettelse af medicinsk fakultet i Odense — ialtfald i en længere årrække ikke kan være tale om oprettelse af medicinsk fakultet ved det foreslåede Trekantuniversitet. Derimod bør det formentlig nærmere undersøges, om der ikke også ved det medicinske studiums tilrettelæggelse er felter, hvor et samarbejde mellem de to hinanden nærliggende områder — Fyn og trekantområdet — er hensigtsmæssigt, ja måske påkrævet. Der tænkes her på, at det må anses for *tvivlsomt, om der på Fyn er tilstrækkeligt patientmateriale til at gennemføre den kliniske undervisning af de lægestuderende i kirurgi og medicin.* Herom har professor, dr. med. E. Strömgren, der er medlem af udvalget vedr. det medicinske fakultet i Odense, under en samtale med mig den 5. juni 1963 som sin personlige opfattelse udtalt: »Det vil være af betydning for lægestudiet i Odense, om et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet placeres samme sted, hvorimod de teologiske, juridiske og humanistiske fakulteter nok er ønskelige, men ikke af vital betydning. Et medicinsk fakultet i Odense møder imidlertid den vanskelighed, at den kliniske undervisning i de store 2. dels fag, medicin og kirurgi, i det lange løb næppe kan gives på grundlag af det foreliggende patientmateriale, som er utilstrækkeligt. Fyn forslår ikke, og derfor ville det være ønskeligt, om der blev opført et universitetshospital med patienter også fra Sydjylland. Det ligger imidlertid tungt med bevillinger til et sådant, og det ville ikke være en unaturlig tanke, om en del af den kliniske undervisning i medicin og kirurgi i et vist tidsrum henlagdes til de store sygehuse i trekanten«.

IV. KONKLUSION, AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Sammenfattende kan bemærkes, *at* der synes at være almindelig enighed om, at der må ske en kraftig udbygning af det danske universitetsvæsen, bl. a. ved oprettelse af flere universiteter, *at* der i nær fremtid kan ventes truffet afgørelse om i alt fald det 3. universitets placering, og *at* der fra sagkyndig side er en vis sympati for i Odense at udbygge det vedtagne medicinske fakultet til et fuldstændigt 3. universitet, mens der af en del politikere er tilkendegivet ønske om af nationale grunde at placere dette universitets humanistiske fakulteter i Nordslesvig. *Hvis det 3. universitet fuldt ud placeres i Odense — og det 4. universitet på Sjælland, hvilket forekommer overvejende sandsynligt — kunne man befrygte, at der inden for overskuelig tid ikke bliver oprettet noget universitet i Syd- eller Sønderjylland. Da dette af landsplanmæssige og nationale grunde synes uheldigt — og da trekantområdet har en beliggenhed og et befolkningsgrundlag, der gør det egnet til universitetssæde — foreslås det i eller ved Kolding at placere et universitet, foreløbig alene bestående af visse fakulteter* (i alt fald juridisk/økonomisk og humanistisk og på den anden side ikke medicinsk), *men med mulighed for senere fuld udbygning.*

Denne betænkning er gennemset og dens konklusioner tiltrådt af følgende:
Overbibliotekar, frøken *Ida Bachmann,*
Kolding Centralbibliotek,
seminarierektor *Johannes Brix,*
Jelling Seminarium,
seminarierektor *Carl Clausen,*
Kolding Seminarium,
direktør *R. W. Crüger,*
Sydjyllands Handelshøjskole, Kolding,
rektor *Henning Emmertsen,*
Vejle Gymnasium,
rektor *Erik Lund,*
Fredericia Gymnasium,
skatteinspektør, cand. oecon. *B. Nellemann,*
Kolding skattekontor, og
rektor *Knud Moseholm,*
Kolding Gymnasium.

Kolding, den 17. november 1963.

J. KISBYE MØLLER

/ Otto Sinding.

Til regionplanudvalget for
Fredericia-Kolding-Vejle området.

Bilag 1.

Regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle området.

Amtmand A. Wamberg (formand).

Valgt af Vejle amtsråd:
Amtsrådsmedlem, gårdejer A. Buhl, Alminde.
Amtsrådsmedlem, gårdejer V. Favrholdt, Trelde pr. Fredericia.
Amtsrådsmedlem, skatterådsmedlem Vilh. Kristensen, Daugård.

Valgt af Fredericia byråd:
Borgmester Martin Hansen, Fredericia.
Viceborgmester, kontorbestyrer Bendix Bertelsen, Fredericia.
Viceborgmester, direktør Axel Petersen, Fredericia.

Valgt af Kolding byråd:
Borgmester Peter Ravn, Kolding.
Viceborgmester, fabrikant P. Beirholm, Kolding, indtil videre remplaceret af byrådsmedlem, fabrikant Poul Sørensen, Kolding.
Viceborgmester Svend Christensen, Kolding.

Valgt af Vejle byråd:
Borgmester Willy Sørensen, Vejle.
Viceborgmester, bankdirektør Mads Thomsen, Vejle.
Byrådsmedlem, boghandler J. Munch Christensen, Vejle.

Bilag 2.

Referat af møde den 5. juni 1963 kl. 11,00 på Århus universitet med rektor, professor Bach og universitetssekretær Poul Jørgensen.

Dommer Kisbye Møller takkede for modtagelsen og redegjorde for den opgave, der er stillet ham af regionplanudvalget i trekantområdet i Fredericia-Kolding-Vejle.

Professor Bach, der er medlem af undervisningsministeriets udvalg til undersøgelse af spørgsmålet om en videre udbygning af universiteterne, bemærkede, at der for ham ikke er tvivl om, at et 4. universitet vil blive en nødvendighed inden for en overskuelig årrække.

Foreløbig er udbygningen af de to eksisterende universiteter og etableringen af det 3. blevet forsinket på grund af byggestoppet, og der er endnu ikke taget stilling til spørgsmålet om, hvor det 3. universitet skal placeres bortset fra det lovfæstede medicinske fakultet. Undervisningsministeren har for nylig i en tale i Århus sagt, at det aldeles ikke er sikkert, at Odense-universitetet skal fuldt udbygges, inden man kan tænke på at starte universitetsundervisning andetsteds. Men fra et sagligt synspunkt kan der ikke være tvivl om, at en spredt oprettelse af fakulteter administrativt og økonomisk er uhensigtsmæssig, og at der ligger en ganske vist ubestemt men dog værdifuld stimulans i det alsidige akademiske milieu, som et fuldt udbygget universitet medfører. På den anden side kender man i udlandet eksempler på, at den kliniske undervisning af medicinske studenter på et lille universitet sker i en nærliggende større hospitalsby, og det kan ikke udelukkes, at et universitet i Odense med filial i trekantområdet eller omvendt kan fungere tilfredsstillende. Måske kunne et lokalt initiativ slå på den forholdsvis korte afstand (ca. 60 km) og på muligheden af at tilbyde velegnede, rigelige arealer, men principielt havde rektor ikke sympati for en spredning. Trekanten havde meget muligt været lige så velegnet som Odense, men denne by har nu engang fået loven sidste sommer.

Af overordentlig vigtighed er det at have et bibliotek, der råder over den fornødne bogbestand på stedet. Det har utvivlsomt været af væsentlig betydning for placeringen af det 2. universitet i Århus, at statsbiblioteket siden oprettelsen for ca. 60 år siden har ligget i denne by. Selvom det medicinske fakultets behov kunne dækkes gennem et tiårs tidsskrifter, vil anskaffelsen heraf kræve en betydelig investering, da man må påregne, at der findes ca. 1.000 danske og udenlandske tidsskrifter, som man bør have stående og som vel i gennemsnit koster 200 kr. om året.

Hvis det 3. universitet kommer til at ligge fuldt udbygget i Odense, må man regne med, at et 4. universitet ikke vil kunne præstere nogen selvstændig aflastning af de øvrige universiteter, medmindre det lægges på Sjælland. En vis spredning sker naturligvis gennem studenternes frie valg af universitet, men den vil næppe være af så væsentlig størrelse, at den betyder noget i sammenligning med den tilgang, et universitet i Københavns nærhed kunne få fra studenter, der dimitteres fra trekantområdet Helsingør-Roskilde-Køge. Hvis en højere læreanstalt i Vejle amt skal gøre sig gældende, må den derfor enten hævde sig i kraft af et »monopol«, der tvinger interesserede til at studere netop der, (jfr. statskundskab i Århus, landbohøjskole, farmaceutisk læreanstalt, gymnastikhøjskole el. lign.), eller der må skaffes den tilgang ved hjælp af en eller anden form for begrænsning i adgangen til universitetsundervisningen.

Rektor havde personlig sympati for en adgangsbegrænsningsordning, men den møder foreløbig bred modstand blandt andet fra Københavns universitet, der altid har været tilhænger af enhver students frie ret til at påbegynde et studium. Studentereksamenskvotienten bør i hvert fald ikke bruges som kriterium, da de fleste studenter med høje eksaminer vil søge til København, hvorved de andre universiteter deklasseres. Ganske vist kendes den for medicinere både i Norge og Sverige, men i Sverige medfører det, at studenter, der ikke kan immatrikuleres andetsteds, søger til et andet universitet end det egentlig ønskede, formentlig i sidste instans til Umeå. En adgangsbegrænsning, der ikke medfører en sådan deklassering, kunne derimod — foruden ved lodtrækning — etableres ved, at visse fakulteter lukkes for bestemte årgange, som derved var henvist til at søge til de universiteter, som havde kapaciteten

klar. Man kunne også indføre en ordning svarende til den tyske, hvor studenterne — traditionelt, uden at det er formelt foreskrevet — flytter til et nyt universitet efter 1. del. I England gælder meget strenge begrænsningsregler, da adgang til undervisningen under alle omstændigheder sker på særlige vilkår — også for studenter, der ikke søger kollegieplads, idet disse skal tage ophold på licenserede pensionater. Ordningen er næppe efterlignelig i Danmark, men virker tilfredsstillende i England, hvor man lægger vægt på den fordel, tilvejebringelsen af en elite bringer landet. I Frankrig haves ingen adgangsbegrænsning, og resultatet er blevet, at der studerer 80.000 studenter ved Sorbonne, hvilket udelukker en tilfredsstillende uddannelsesform selv for det bedst udstyrede universitet.

Etableres et 4. universitet i Jylland uden, at man indfører adgangsbegrænsningsregler, kan det som anført kun ske på bekostning af saglige hensyn. Men andre hensyn kan naturligvis også komme til at spille en rolle (f. eks. nationale, et særlig stærkt lokalt initiativ etc.).

På forespørgsel om. hvorvidt rektor — hvis trekantområdet udsender indbydelse til drøftelse af universitetsproblemerne — ville redegøre for problemerne, svarer han, at det formentlig er rigtigst, at de personer, der er medlemmer af universitetsudvalget, afholder sig fra deltagelse. Rektor ved Københavns universitet, professor Carl Iversen, har allerede sagt nej til en henvendelse fra Ribe.

Hvornår udvalget kan afgive betænkning, er det ikke muligt at sige: muligt afgives den i to tempi, men da næste udvalgsmøde afholdes i efteråret 1963, kan selv en eventuel 1. del ikke ventes foreløbig.

Rektor Bach præciserede afsluttende, *at* universitetsudvalget går ind for en fuld udbygning af det 3. universitet, *at* det 4. universitet — hvis man bevarer frit studentervalg — bør placeres ved København, men *at* det, hvis der skulle blive tilslutning til en form for adgangsbegrænsning, i og for sig kan placeres mange steder, dog at trekantens nærhed ved Odense da vil tale imod en placering der.

Otto Sinding.

Bilag 3.

Samtale med rektor Iversen, Københavns Universitet.

Onsdag den $^{21}/_{8}$ 1963 havde jeg en samtale med rektor, professor, dr. polit. C. Iversen på dennes kontor på Københavns Universitet vedrørende spørgsmålet om placering af et universitet eller dele heraf i Fredericia-Kolding-Vejle området.

Jeg har ikke optaget egentligt referat af samtalen, men af mine notater fremgår, at rektor understregede, at den var ganske uofficiel, og at han alene kunne give udtryk for sin personlige opfattelse. Rektor fandt, at spørgsmålet om det 3. og 4. universitets placering var et overvejende politisk spørgsmål, men efter hans opfattelse var der stærke saglige grunde til en samlet udbygning af det 3. universitet i eller i umiddelbar nærhed af Odense — hvor der var lovhjemmel for det 3. medicinske fakultets placering — og at et 4. universitet til sin tid sandsynligvis ville blive placeret i eller i nærheden af København, fordi det derved mest effektivt kunne aflaste Københavns Universitet. Det var ønskeligt at bevare et vist personligt og fagligt fællesskab både mellem lærere og studenter på tværs af de forskellige fag, hvorfor rektor ikke på forhånd havde særlig sympati for tanken om en deling af det 3. universitet f. eks. ved placering af dets humanistiske fakulteter i trekantområdet dvs. 60—70 km fra den i Odense placerede universitetsdel. Vel var i København forbindelsen mellem de enkelte fakulteter — f. eks. medicinere og matematisk-naturvidenskabelige på den ene side og de humanistiske på den anden — bl. a. af geografiske grunde spinkel, men man søgte dog at bevare de teologiske, rets- og statsvidenskabelige og filosofiske fakulteter samlet i det gamle latinerkvarter, hvor særlige byplanbestemmelser med tiden vil muliggøre opkøb og indretning af ejendomme i universitetets nærhed til auditorier, laboratorier m. v.

J. Kisbye Møller.

Bilag 4.

Amtmand A. M. Wambergs indlæg ved mødet med universitetsplanlægningsudvalget den 16. oktober 1963.

Først vil jeg gerne takke udvalget, fordi vi fra den sydøstjydske såkaldte trekant har fået lov at få foretræde for udvalget og forelægge vort syn på spørgsmålet om eventuel etablering af et universitet i trekanten.

Dette begreb — trekanten — er jo af forholdsvis ny dato. Det har rent praktisk manifesteret sig derved, at vi i forståelse med boligministeriet har nedsat et regionplanudvalg for området, bestående af repræsentanter for Vejle amtsråd og for de 3 byråd, blandt andet alle 3 borgmestre, og i løbet af kort tid vil udvalget blive udvidet med repræsentanter også for sognekommunerne i området. Regionplanudvalget skal tage sig af områdets byplanmæssige og byudviklingsmæssige problemer på regionplan-niveau, altså efter de meget store linier. Men derudover har udvalget påtaget sig at virke som en slags initiativudvalg for området, idet det har taget en række opgaver op, som man vil søge løst i samarbejde mellem kommunerne indenfor trekanten. Det drejer sig blandt andet om spørgsmål om flyveplads, teatre, orkestre, udstillingslokaliteter, teknisk- og handelsundervisning og altså også spørgsmålet om eventuel placering af et universitet i området. Området omfatter foruden de 3 købstæder 27 omliggende og mellemliggende sognekommuner. Det samlede indbyggertal er ca. 145.000 bosat indenfor en radius på 15—20 km og med tilgrænsende områder, der også er meget folkerige, jeg kan blot pege på Middelfart, Horsens og Haderslev.

Det er dette store befolkningsunderlag og trekantens trafikalt set særdeles gunstige beliggenhed, som gør, at vi har ment, at trekanten måtte komme med i overvejelserne om det 3. eller 4. universitet. Vi har også et højt specialiseret kommunalt sygehusvæsen, der i løbet af få år på de 3 købstadssygehuse vil råde over alle mere almindelige specialer, d. v. s. alle de specialer, som findes i Odense og Århus med undtagelse af neurokirurgi. Og derudover har vi et stort åndssvagecenter i Brejning, nervesanatorium ved Vejle-fjord og et stort statshospital liggende lige uden for døren, nemlig i Middelfart, og endelig de store ortopædiske afdelinger i Kolding, der er under udbygning. Men det 3. medicinske fakultet *er* jo nu altså placeret i Odense, der også har den fordel frem for os, at sygehusvæsenet der er samlet på eet sted. Når vi alligevel fastholder vor interesse for et universitet, er det i første række, fordi vi forstår, at der intet er afgjort med hensyn til placering af de øvrige fakulteter ved et 3. universitet. Hvis disse andre fakulteter evt. skulle placeres et andet sted, mener vi, at trekanten må have væsentlige fordele, dels på grund af det store befolkningsunderlag og den centrale beliggenhed, men dels også fordi en placering i trekanten i høj grad vil imødekomme ønsker om ud fra nationale grunde at placere et universitet i den sydlige del af den jydske halvø, samt med at en placering i trekanten ikke ville indebære den udfordring overfor Danmarks sydlige nabo, som en sydligere placering efter nogles mening ville betyde. Der er for mig i det hele taget noget tiltalende ved dette ikke at holde Sønderjylland som en landsdel for sig selv. Jeg tror også, at dette synspunkt var fremme i de nærmeste år efter genforeningen, hvor man jo ved den kirkelige inddeling ikke gjorde Sønderjylland til et særligt stift, men lod Haderslev stift omfatte trekanten og Bjerre herred og lod Ribe stift omfatte blandt andet Tønder amt. Jeg kan også i denne forbindelse nævne, at der i 20-erne var stærke kræfter i gang for at få placeret det jydske universitet på Kolding-egnen eller i Nordslesvig, en adresse herom blev tiltrådt af over tusinde til dels fremtrædende personligheder.

Når vi plæderer på befolkningstætheden i vort område, er det blandt andet ud fra det synspunkt, at tilstedeværelsen af en højere læreanstalt på en egn utvivlsomt betyder, at forholdsvis flere unge fra området vil søge højere undervisning, og derfor må placering i et tæt befolket område alt andet lige have prioritet frem for placering i et tyndere befolket. Endvidere vil en større del af de studerende kunne bo hjemme — så en del af det kollegiebyggeri, der ville være nødvendigt på et tyndere befolket sted, kan spares —, der er forholdsvis større mulighed for at skaffe universitetslærere og andet universitetspersonale fra selve området — og en relativt stor

befolkning vil høste gavn af de immaterielle værdier, som et universitet vil sprede over en egn. Iøvrigt kan der let skaffes relativt billige og velbeliggende og meget smukke arealer til et universitets- og kollegiebyggeri, f. eks. mellem hovedvej 1 og Lille Bælt eller nord for hovedvej 1, evt. på de højt liggende arealer lige nord for Kolding.

Afstanden fra trekanten til Odense er 60—70 km og formentlig ikke større, end at de 2 universitetsdele i henholdsvis Odense og trekanten i et vist omfang kan have fælles administration. Afstanden er for stor til, at der vil kunne blive nogen større personlig kontakt mellem lærere og studenter ved de 2 universitetsdele, men der er jo praktisk talt intet studiemæssigt fællesskab mellem på den ene side de medicinske og de matematisk-naturvidenskabeligt studerende og på den anden side de humanistiske og rets- og statsvidenskabelige studenter. Iøvrigt ville universitetslærere og studenter, bosat et af de 2 steder uden større tidsspilde kunne deltage i lejlighedsvise kurser, møder, institutionsbesøg o. s. v. i den anden lokalitet.

Vi er klare over, at et nyt matematisk-naturvidenskabeligt fakultet næppe ville komme på tale andre steder end i Odense sammen med det medicinske fakultet. Og de fakulteter ved det 3. universitet, der herefter kunne blive tale om at placere et andet sted end Odense, er jura, økonomi, statsvidenskab og humaniora, altså sprog, historie og filosofi.

Må jeg til slut understrege 2 ting:

1) er vi helt indforstået med, at placeringen af et universitet er en alvorlig sag og betydningsfuld for hele landet, og at placeringen må ske, efter hvad der tjener hele det danske samfund bedst og naturligvis ikke efter, hvilken by der råber højest, eller om et område vil præstere 1 eller 2 eller 5 eller 10 milllioner af de flere hundrede millioner, universitetet koster. Vi kommer altså ikke og siger, at vi har noget historisk eller andet krav — eller noget krav overhovedet — på et universitet, vi påpeger kun nogle af de samfundsgoder, der kunne tale for placering i trekanten.
2) Skulle man bestemme sig for at placere universitetsfakulteter i trekanten, så vil det vække stor glæde i området, og jeg tror, at man fra områdets kommuner og befolkning kan forvente al mulig støtte og en helt igennem positiv holdning til sagen.

Vi skal vist ikke i dag sige noget nærmere om, hvor i trekanten vi i givet fald kunne tænke os et universitet placeret, men efter de drøftelser, vi har haft indbyrdes, kan jeg vist godt sige, at der ikke vil komme til at foreligge noget problem her, og hvis staten kommer med ønske om en bestemt beliggenhed i trekanten, så tror jeg, at alle parter i trekanten vil støtte sagen, selvom det ikke netop bliver lige der, hvor man selv havde tænkt sig det.

Bilag 5.

Århus Universitets tilblivelse og udvikling.

Den 14. januar 1921 stiftede en række ledende mænd i Århus og omegn »Universitets-Samvirket«, der i de følgende år indsamlede henved 1 million kr. til universitetsformål, og som i begyndelsen af 1928 sammen med borgmesteren i Århus kunne afslutte en række forhandlinger i undervisningsministeriet om oprettelsen af et århusiansk universitet. I mellemtiden havde det af undervisningsministeriet i 1919 nedsatte udvalg afgivet betænkning (1925) og heri enigt tilrådet et universitet i Jylland oprettet snarest muligt. Den 24. januar 1928 meddelte undervisningsministeriet, at man ville være imødekommende overfor forslag om undervisning til filosofikum og i de sproglige fag på betingelse bl. a. af, at der ikke stilledes økonomiske krav til statskassen.

I februar s. å. indledes et samarbejde mellem Universitets-Samvirket og Århus byråds budgetudvalg, som enedes om, at man foreløbig på Århus kommunes budget for 1928—29 skulle afsætte midler til aflønning af 1 professor (i filosofi) og 4 docenter (i sprogene dansk, fransk, engelsk og tysk) foruden nogle undervisningsassistenter. Den 8. august 1928 udfærdigedes kgl. anordning, hvorefter undervisningsministeren bemyndigedes til for et tidsrum af 3 år at anerkende en filosofisk prøve ved universitetsundervisningen i Jylland, og den 11. september s. å. afholdtes indvielseshøjtidelighed i Teknisk Skole, hvor der var stillet lejede lokaler til rådighed for universitetsundervisningen. Bolig til 27 studenter og 1 professor var da skaffet af Universitets-Samvirket, der havde indkøbt en tidligere øjenklinik og deri indrettet »Marselisborg Studentergård«. Ved selve indvielsen var immatrikuleret 64 studerende, heraf 36 fra Århus. Det samlede antal immatrikulationer udgjorde i 1928: 78, i 1938: 186, i 1948: 330 og i 1958: 437.

Arbejdet i årene efter 1928 førte til loven af 28. april 1931 om anerkendelse af og tilskud til universitetsundervisningen i Jylland. Indtil da havde udgifterne til undervisningens drift være afholdt af de af Århus byråd givne bevillinger, der i 1928—29 udgjorde 30.000 kr. og i 1931—32 var steget til 76.000 kr. Ved den nævnte lov indførtes det princip, at staten understøtter såvel forskningen som undervisningen på betingelse af, at de fornødne lokaler med tilbehør stilles til rådighed. Princippet er opretholdt i de senere års lovgivninger, og senest ved lov nr. 73 af 7. marts 1952 er det fastslået, at Århus universitet er en selvejende institution. At nogen statsovertagelse af universitetet ikke agtes gennemført, er udtalt af undervisningsministeriet i skrivelse af 23. september 1957, hvori dog tilføjes, at spørgsmålet vil blive taget op til fornyet overvejelse senest efter forløbet af 10 år.

For finansåret 1961—62 udgør statstilskuddet 19.408.070 kr., der i det væsentlige dækker udgifterne ved driften. Århus kommunes tilskud i det nævnte finansår andrager 90.000 kr.

Med hensyn til udviklingen indenfor de enkelte fakulteter bemærkes, at tilladelsen til afholdelse af filosofikum blev gjort permanent i 1932, og at undervisningsministeriet to år senere meddelte tilladelse til afholdelse af skoleembedseksamen i visse fag under det humanistiske fakultet. I 1935 blev fakultetet ligestillet med det filosofiske fakultet ved Københavns universitet. Året efter udstedtes kgl. anordning om afholdelse af magisterkonferens.

I 1934 blev der givet tilladelse til afholdelse af den lægevidenskabelige forberedelseseksamen omfattende prøver i fysik og kemi. 1. del under det medicinske fakultet indførtes i 1938, og i 1953 udvidedes undervisningen til at omfatte hele det lægevidenskabelige studium.

Oprettelse af et økonomisk og juridisk fakultet blev tilladt i 1936. Undervisningen i jura omfattede til at begynde med kun 1. dels fagene, men i 1947 indførtes eksamen i 2. dels fagene, og 3 år senere udstedtes kgl. anordning om den fuldstændige juridiske embedseksamen.

Fra 1928 havde der på manuduktionsbasis været undervist i hebraisk, men i 1939 indførtes adgang til at afholde eksamen i dette fag. To år senere indførtes forprøven til teologisk embedseksamen, og i 1945 indførtes fælles regler for den teologiske embedseksamen ved begge universiteter.

Det naturvidenskabelige fakultet konstitueredes i 1954, og 5 år senere udstedtes kgl. anordning om skoleembedseksamen i den matematisk-fysiske faggruppe. Derimod

er den naturhistorisk-geografiske faggruppe endnu ikke fuldt udbygget.

Universitetets bygningshistorie tager sin begyndelse i 1929, da Århus kommune stillede en grund på 11,25 ha til rådighed for universitetsundervisningen. Her opførtes i 1933 for midler indsamlet af Universitets-Samvirket den første universitetsbygning, hvori indrettes institutter for fysik, kemi, anatomi, lokaler for humaniora, forelæsningssal, kontorlokaler, frokoststue for studenter og portnerbolig. Bygningen rummer nu alene Fysisk Institut. I 1941 påbegyndtes ved bevilling fra staten, Århus kommune og indsamlede midler opførelsen af en ny hovedbygning, hvori administrationslokaler, spisestuer, aula, vandrehal, mødesal for lærerforsamlingen samt institutter og auditorier for det humanistiske, det teologiske og det økonomisk-juridiske fakultet har til huse. Bygningen er senere sammenbygget med Statsbiblioteket, der fungerer som universitetsbibliotek, og som i 1962 flyttede hertil fra sin hidtidige bygning i Vester Alle.

1937 opførtes under det lægevidenskabelige fakultet et Institut for fysiologi og biokemi. Udgiften afholdtes dels ved hjælp af særlig bevilling fra Århus kommune, dels ved hjælp af indsamlede midler. Siden er for statsmidler i 1953 opført et institut for farmakologi og almindelig patologi og samme år et institut for hygiejne og i 1960 et normal-anatomisk institut. Udenfor universitetsparken findes på Århus kommunehospitals grund en del institutter og klinikker.

Under det naturvidenskabelige fakultet opførtes i 1961 en ny bygning til de kemiske institutter. Samme år opførtes en nybygning for et matematisk institut. Et geografisk institut er for tiden under opførelse, og det samme gælder en i 1961 påbegyndt bygning for administration, spisestuer og »Studenternes Hus«.

Af kollegier findes ialt 9, der er taget i brug, efterhånden som de i årene fra 1935 til 1962 blev færdigopført for indsamlede midler. Kollegiebestyrelsen henhører under Universitets-Samvirket. Af lærerboliger findes foruden en eforbolig i hver af de 9 kollegier i universitetsparken ialt 5 professorboliger.

Ved universitetet er etableret en række kurser, som falder udenfor den egentlige universitetsundervisning, således Institut for syge- og sundhedsplejersker, Danmarks Journalisthøjskole, Specialkursus i Husholdning, institut for terapiassistenter og Folkeuniversitetet i Århus.

Universitetsparken er i årenes løb gentagne gange blevet udvidet og omfatter nu ialt ca. 34 ha.

Bilag 6.

Oversigt over nogle udenlandske universiteter.

Der gives oplysning om antal universiteter i forhold til befolkningsmængde i de fleste vesteuropæiske lande samt visse oplysninger om mindre universiteter med begrænset fakultetsantal m. v. Som det fremgår, har man — eller tilstræber man — i flere lande at have 1 universitet pr. 1 million indbyggere. Danmark har nu ca. 4,7 mill. indbyggere — og anslås omkring år 2000 at have ca. 6 mill.

Finland: 4,4 mill. indbyggere — 4 universiteter.

Universitetet i *Helsingfors* er langt det største, derefter følger det *finske universitet* i Åbo; begge disse universiteter er »fuldstændige«.

Åbos svenske universitet har ikke medicinsk fakultet. 1958—59 ca. 600 studenter og 32 lærere.

Oulu (Uleåborg) (60.000 indbyggere) fik universitet i 1959. Der er endnu kun et matematisk-naturvidenskabeligt, et teknisk og en del af et medicinsk fakultet, men det er planen at udbygge det sidstnævnte helt samt at oprette et humanistisk fakultet. Jfr. nærmere bilag 7.

Der er planer om et 5. universitet i Midt- eller Østfinland.

Island: 180.000 indbyggere — 1 universitet.

Universitetet i *Reykjavik*, stiftet 1911, nu ca. 770 studenter og 70 lærere. Universitetet har efterhånden fået fakulteter i teologi, medicin, tandlægevidenskab, jura, handelsvidenskab, humaniora og ingeniørvidenskab, men er ikke fuldt udbygget med hensyn til naturvidenskab og teknik.

Norge: 3,6 millioner indbyggere — 2 universiteter.

Oslo universitetet er »fuldstændigt«. Det har nu over 8.000 studerende. Der er adgangsbegrænsning i en række fag, således at norske studenter ikke frit kan vælge, *hvor* de vil studere, men må finde sig i at blive henvist til at studere det fag, de har valgt, ved det universitet, hvor der er plads.

Universitetet i *Bergen* (170.000 indbyggere), der er oprettet i 1948, har alene 3 fakulteter, nemlig humaniora, medicin og naturvidenskab. Studentertallet var i 1948 kun 82, i 1956 godt 500 og i dag 1800 + 200 ved Norges Handelshøyskole, der er den eneste højere læreanstalt af denne art i Norge. Universitetet har nu 63 professorer og 52 docenter. I 1962 er påbegyndt tandlægestudium, og der er plan om et juridisk fakultet. Universitetsarealet var oprindelig 47 ha, men inden 1970 vil det være udvidet til 200—247 ha. Universitetet forventes i 1970 at have ca. 5.000 studenter. — I Stavanger påbegyndes fra efteråret 1963 med lærere fra universitetet i Bergen undervisning i filosofi og eventuelt i latin og græsk.

Der er planer om et 3. universitet i *Trondheim* — som udbygning af den tekniske højskole der — og måske et 4. i *Tromsø*, hvortil man tænker sig at henlægge sprogstudium i samisk, meteorologi og andre matematisk-naturvidenskabelige fag.

Sverige: 7,5 millioner indbyggere — 5 universiteter.

Mens de gamle universiteter i *Lund* (40.000 indbyggere — 9.000 studerende — 6 fakulteter, idet økonomi anses for et særskilt fakultet; stærk tilgang til humaniora) og *Uppsala* (70.000 indbyggere — 12.000 studerende) har alle fakulteter, har alle de nyere universiteter et mindre antal fakulteter:

Stockholms Högskola har kun 3 fakulteter (statsvidenskab, humaniora og naturvidenskab), ikke teologi og medicin (der i stedet studeres på det ligeledes i Stockholm liggende Karolinska Institutet); blev først universitet i 1960, antages 1970 at ville have 18.000 studerende.

Det i 1954 oprettede universitet i *Göteborg* har kun 2 fakulteter (medicin og humaniora), der planlægges dog et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet. Studentertallet var i 1956 godt 1800, i 1962 ca. 3.000.

Et i 1958 oprettet universitet i *Umeå* (25.000 indbyggere) har foreløbig kun et medicinsk fakultet samt tandlægeskole. Man begyndte med et studentertal på ca. 200, nu ca. 600. Der er planer om et matematisk-naturvidenskabeligt fakultet begyndende med matematik, fysik og kemi.

Der planlægges i Sverige 2 yderligere universiteter, der tænkes placeret i Jönkøping (50.000 indbyggere), Karlstad (40.000 indbyggere), Linkøping (60.000 indbyggere) eller Ørebro (75.000 indbyggere), samt måske et 8. i Sundsvall (30.000 indbyggere).

Sverige har 2 tekniske højskoler (Stockholm og Göteborg).

Belgien: 9,1 million indbyggere — 4 store universiteter (med kun fra 26 til 123 kms indbyrdes afstand) alle med over 4.000 studerende.

Holland: 11,4 mill. indbyggere — 6 egentlige universiteter alle med over 2.000 studerende og fuldt udbyggede. Det mindste (i Nijmegen) begyndte i 1948 med 841 studenter og havde 10 år efter tredoblet antallet.

I Maastricht findes et enkelt universitetsfakultet (teologisk).

Den indbyrdes afstand mellem universiteterne i Leiden, Amsterdam, Utrecht og Nijmegen er kun fra ca. 50 til 80 km. Mellem lærerne ved universitetet i Utrecht og den 52 km vestfor liggende landbohøjskole i Wageningen er der et konstant samarbejde.

Schweiz: 5,4 millioner indbyggere — 7 universiteter. De 5 af disse er »fuldstændige« og har hver 2—3.000 studerende. Et usædvanlig stort antal studerende er udlændinge (ialt ⅓ af de ca. 15.000 universitetsstuderende).

I *Fribourg* (36.000 indbyggere) og *Neuchatel* (30.000 indbyggere) findes mindre universiteter med under 2.000 studerende. — Fribourg er det eneste dobbeltsprogede (fransktysk) schweiziske universitet. Universitetet — der er katolsk og grundlagt 1889 — begyndte med 138 studerende, for 10 år siden havde det ca. 1.300 og nu godt 1.900 studerende. Det har teologisk, juridisk-økonomisk, humanistisk og naturvidenskabeligt fakultet, men ikke medicinsk. Der er 130 professorer og 50 andre universitetslærere.

Den indbyrdes afstand mellem de schweiziske universiteter er ringe, gennemsnitlig 80—100 km.

(I Zürich findes måske verdens mest ansete tekniske højskole. I St. Gallen findes en skole for økonomi og offentlig administration).

Frankrig: 46 millioner indbyggere — 17 egentlige universiteter (hvortil kommer katolske institutter med flere fakulteter), de fleste store (mindst 2—3.000 studenter). Sorbonne i Paris er med over 70.000 studenter Vesteuropas største.

Ifølge dagspressen planlægges 3 nye universiteter (i Nantes, Orleans og Reims). I *Orleans* bliver der tale om en vis *universitetsdeling*, idet der på et 600 ha stort areal 7—8 km uden for byen bygges institutter for landbrugsstudier, biokemi m. v. samt kollegier, mens bl. a. jura får fakultet inde i Orleans. Det todelte universitet får een rektor. — Som en del af Sorbonne planlægges et nyt naturvidenskabeligt fakultet i *Orsay* 20—25 km uden for Paris. — I *Dijon* ligger en væsentlig del af universitetet inde i byen, men bl. a. det juridiske fakultet noget udenfor.

Mange franske provinsuniversiteter har — bl. a. for at lette overfyldningen i Paris — udviklet *specialer*, f. eks. Poitiers Middelalderstudier, Tours Renæssance, Montpellier Middelhavsstudier, Nancy og Strasbourg europæisk kultur og politiske institutioner, Toulouse studiet af Sydeuropa o.s.v.

(Tekniske højskoler har deres oprindelse i Frankrig og er mere talrige her end i noget andet land. Ved siden af disse særskilte læreanstalter har der efter sidste krig udviklet sig en interessant form for en gennemsnitlig 2-årig *specialiseret ingeniøruddannelse, knyttet til universiteterne*, hvor de ingeniørstuderende ofte deltager i naturvidenskabelige forelæsninger (Ecoles Nationales Superieures d'Ingenieurs)).

Irland: 2,9 millioner indbyggere — 4 universiteter.

Italien: 50 millioner indbyggere. — Et meget stort antal universiteter, ujævnt fordelt og af stærkt varierende størrelse fra Roms med 40.000 studenter til småuniversiteter som Macerata (kun et juridisk fakultet med 600 studenter), Camerino (lidt større med jura, naturvidenskab, farmaci og veterinærstudium), Sassari på Sardinien (samme fag samt medicin og landbrug — 1.000 studenter) og Ferrara (jura, medicin, naturvidenskab og farmaci — 1.000 studenter).

Østrig: 7 millioner indbyggere — 3 universiteter (Wien, Graz og Innsbruck) samt 1 teologisk fakultet i Salzburg (begyndelsen til et katolsk universitet). Oplysningerne stammer fra 1951.

Spanien: (30 millioner indbyggere) og **Portugal** (8,5 millioner indbyggere): Spanien har 12 statsuniversiteter (det mindste — på de canariske øer — har knap 1.000 studenter og det største — i Madrid — over 10.000), 2 kirkelige og 1 kommunalt i Santander. — Portugal har 4 universiteter.

Storbritannien (og Nordirland): 53 millioner indbyggere — 32 universiteter. Af disse er de 7 nye, d. v. s. bygget efter krigen og nogle

endnu ikke taget i brug. Om Robbins-rapporten med dens forslag om en vældig yderligere udbygning af den højere undervisning se foran pagina 11.

De 4 af de 32 universiteter findes i **Skotland** (5,2 millioner indbyggere). I Skotland — hvor en væsentlig højere procentdel af befolkningen end i England studerer — er der plan om et 5. universitet antagelig i højlandet.

I Robbinsrapporten foreslås det snarest at oprette 6 nye universiteter — hvoraf mindst eet i Skotland — på hvilke der inden 1980 kan være plads til ialt 30.000 studerende.

Ved det skotske *St. Andrew* universitet, oprettet 1411 er der nogen geografisk afstand mellem de *to universitetsdele,* idet halvdelen af universitetet ligger i byen Dundee og den anden halvdel 10 miles udenfor.

Også *Durham* universitetet, oprettet 1889, har indtil nu frembudt eksempel på et *delt universitet,* idet humaniora og teoretisk naturvidenskab studeres på Durham Castle, mens anvendt naturvidenskab dyrkes i Newcastle 20 miles derfra. Forstanderen (The Warden) i Newcastle og rektor i Durham skiftedes 2 år ad gangen til at være øverste leder (Vice-Chancellor) for det samlede universitet. I 1962 er de to universitetsdele blevet særskilte universiteter.

Universitetet i *Wales* er fordelt på 4 byer med en vis arbejdsfordeling: Således har Cardiff det eneste minestudium, Aberystwyth det eneste fuldstændige juridiske fakultet, Bangor det eneste skovfakultet og Swansea det eneste ingeniørfakultet, men de har alle 4 humanistiske fakulteter. Medicin og teologi studeres på særskilte institutioner i Cardiff. — Ordningen er dog administrativt upraktisk, da Bangor ligger ca. 300 km fra Cardiff, hvorfor universitetet i Wales muligvis vil blive splittet i 4 selvstændige universiteter.

Vesttyskland: 54,5 millioner indbyggere — 17 egentlige universiteter, hvoraf de fleste har væsentlig over 2.000 studenter og synes at være »fuldstændige«. (Desuden flere store og veludstyrede tekniske højskoler, bl. a. i Aachen og Berlin — Charlottenburg).

Vedrørende nærmere oplysninger om udenlandske universitetsforhold må henvises til litteraturlisten. Forskellen i opbygning, standard og tradition betyder, at sammenligning med fremmede universitetsforhold — uden personligt kendskab til disse — må ske med varsomhed.

Bilag 7.

Universitetet i Oulu (Uleåborg), Finland.

(Redegørelse af rektor professor Pentti Kaitera, oversat fra »Universities of Europe« pg. 226—27).

Undervisning på Oulu universitetet blev påbegyndt i efteråret 1959. Universitetet omfatter filosofisk, medicinsk og teknisk fakultet samt en lærerskole (seminarium).

Det filosofiske fakultet underviser i fysik, kemi, matematik, zoologi, botanik og geografi. I disse fag kan man blive cand. scient., cand. phil. samt filosofisk licentiat eller doktor. Cand. phil. eksamen kræver omkring 5 års studier.

Begyndelsesundervisningen i medicin er midlertidigt arrangeret i samarbejde med det medicinske fakultet ved Turku (Åbo) universitet. I deres første studieår undervises de medicinske studenter i fysik, kemi og zoologi ved det filosofiske fakultet på Oulu universitet. Derefter tager de til universitetet i Turku, hvorfra de vender tilbage som medicinske kandidater for at fortsætte deres studier ved det medicinske fakultet i Oulu. Dette arrangement er midlertidigt og vil blive opretholdt, indtil der er indrettet mulighed for medicinsk uddannelse.

Det tekniske fakultet omfatter linier for arkitekter, bygningsingeniører og industriingeniører, i hvilke der kan tages eksamen som arkitekt eller ingeniør. Ingeniøreksamen kan tages enten i bygnings- eller i industrilinien. Begyndelsesundervisning i matematik og naturvidenskab gives ved det filosofiske fakultet, hvorefter de studerende må ansøge om optagelse ved industriingeniørlinien. De kan specialisere sig i teknisk fysik, teknisk kemi eller mekanisk teknologi. Eksaminer taget ved det tekniske fakultet giver samme rettigheder som de tilsvarende eksaminer ved det teknologiske institut i Helsingfors. Studietiden er omkring 5 år.

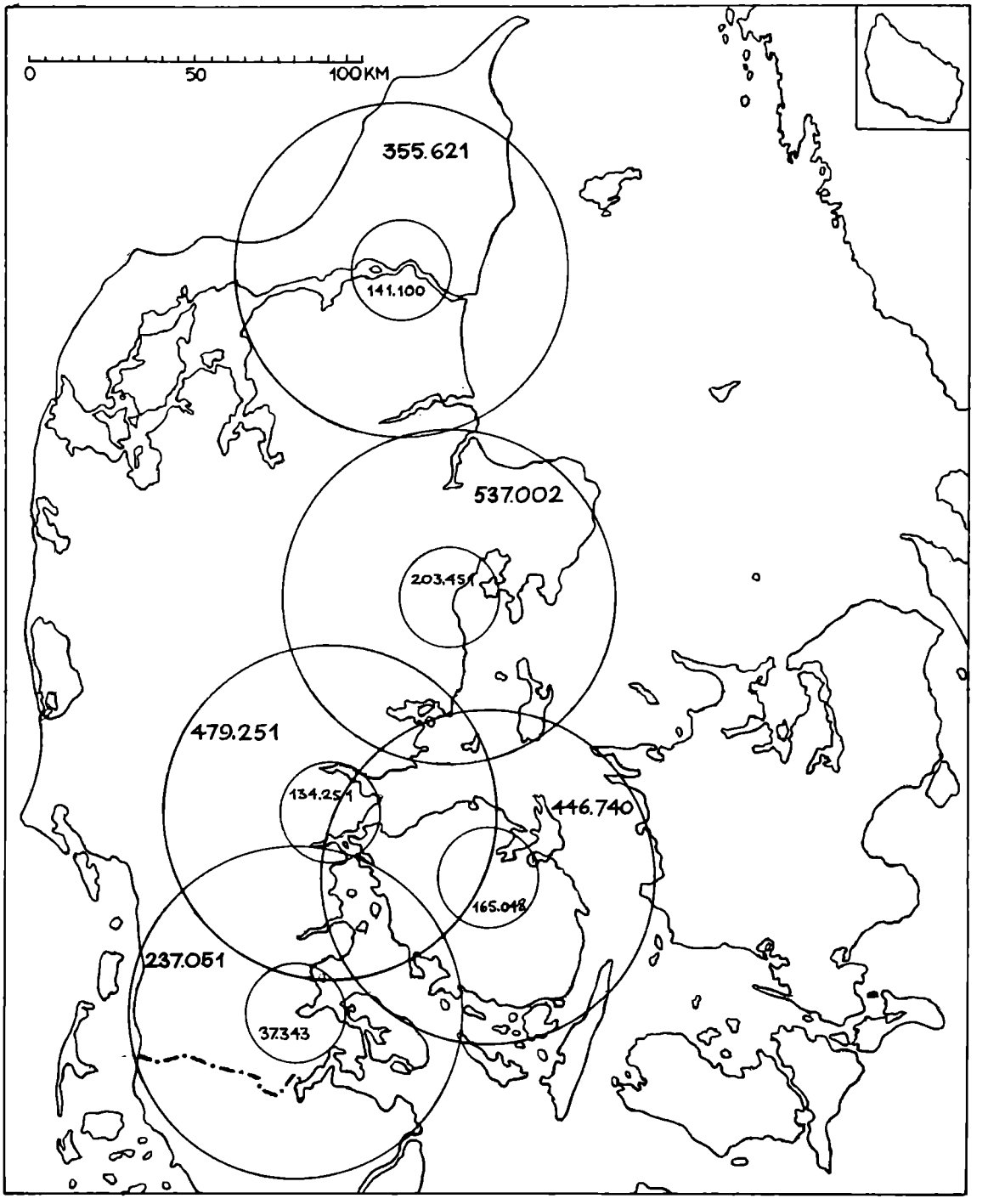
Lærerskolen blev startet som et midlertidigt kollegium i 1953. Administrativt blev det indlemmet i Oulu universitet i efteråret 1959. Skolen uddanner lærere til folkeskolen og arrangerer supplerende kurser for sådanne lærere. Uddannelsen tager 2 år.

Gennem det 1. år havde Oulu universitet 400 studerende. Den årlige tilvækst i de næste 5 år vil blive ca. 300 studenter, forudsat, at den nuværende fakultetsinddeling bevares uændret. Efter ca. 4 års forløb — når de første studenter, som begyndte ved det filosofiske eller tekniske fakultet i efteråret 1959, har taget deres eksaminer — vil antallet af studerende være ca. 1500. Antallet vil vokse betydeligt, hvis der som planlagt yderligere føjes et humanistisk fakultet til universitetet.

For tiden er universitetet midlertidigt installeret i gamle bygninger. Der er dog et stort byggeprogram under overvejelse, som, når det gennemføres, i sin første fase — foruden administrationsbygning og bibliotek — vil indbefatte særskilte institutbygninger for dels zoologi, botanik og geografi, dels fysik, kemi og matematik. I anden fase kommer bygninger til det tekniske fakultet og om muligt til det projekterede humanistiske fakultet. En kursusskole med de nødvendige supplerende lokaler til lærerskolen er allerede bygget.

Bygningerne kommer til at ligge ved Oulujokifloden i byens hjerte på grunde foræret af Oulu by. Anlæggets plan er tegnet af professor Olli Pöyry. Uddannelsen af de medicinske studenter vil ske på universitetshospitalet, som vil blive bygget i løbet af de næste 5 år på et areal, der også er foræret af Oulu by.

Bilag 8.

INDBYGGERE INDENFOR 15 OG 50 KM RADIUS
FRA AALBORG, ÅRHUS, TREKANTOMRÅDET, AABENRAA OG ODENSE.

OPGJORT PÅ GRUNDLAG AF FOLKETÆLLINGEN DEN 26. SEPT. 1960 SAMT GEODÆTISK INSTITUTS SOGNEKORT.

På foranstående kort over Danmark er indtegnet et antal cirkler med centrum i Ålborg, Århus, Åbenrå og Odense samt i Trekantområdet Fredericia-Kolding-Vejle, idet befolkningsmængden indenfor cirklernes omkreds er angivet indenfor hver enkelt 50 og 15 km-cirkel.

Beregningen er sket på grundlag af statistisk Årbogs oplysninger om folketallet pr. 26. september 1960 i de enkelte købstad- og sognekommuner, idet dog visse korrektioner er foretaget på grund af specielle geografiske forhold indenfor visse af cirklerne.

Således omfatter folketallet i Ålborgs 50 km-cirkel foruden Ålborg amt dele af Hjørring og Thisted amter men ikke områderne syd for Mariager fjord (der henhører under Randers amt).

50 km-cirklen for Århus omfatter Århus amt samt dele af Skanderborg, Vejle og Randers amter, men ikke Samsø (der ligger i Holbæk amt).

Åbenrås 50 km-cirkel omfatter Haderslev, Åbenrå-Sønderborg og Tønder amter samt dele af Vejle og Ribe amter, men ikke indbyggerne syd for landegrænsen eller på Fyn.

Odenses 50 km-cirkel omfatter Odense og Svendborg amter samt dele af Vejle amt, dog ikke de nord for Vejle fjord og syd for Kolding fjord beliggende områder, og ej heller Endelave, den sydlige del af Samsø og partierne af Sjællands vestkyst. Derimod er alle øer i den fynske øgruppe medregnet, uanset om de ligger indenfor cirklernes område eller ej.

Iøvrigt er kommunale områder, der gennemskæres af cirklerne, medregnet i befolkningstallet, medmindre den overvejende del af området falder udenfor (f. eks. omfatter Trekantområdets 50 km-cirkel hele Vejle amt undtagen Brande og Sdr. Omme. Den omfatter *ikke* Odense).

Bilag 9.

Akademikere i trekantområdet (og nærmeste opland).

A. Teologer.

De fungerende præster i Brusk og N. Tyrstrup herreders provsti samt i Seest, Vamdrup, Skanderup, Lejrskov, Veerst, Gesten, Vejen, Lindknud, Brørup og Vorbasse ialt	29
i Elbo-Holmans-Jerlev herreders provsti ialt	20
i Nørvang-Tørrild herreders østre provsti ialt	17
i den nærmest Vejle beliggende del af Bjerre-Hatting herreders provsti samt i Randbøl, Nørup, Gadbjerg, Givskud, Ø. Nykirke, Give og Thyregod ialt	15
Lærer ved Kolding Seminarium	1
Lærer ved Snoghøj Folkehøjskole	1
Ialt teologer	83

B. Jurister.

I Fredericia:	
Advokater	11
Dommere	1
Dommerfuldmægtige	2
Politimestre	1
Politifuldmægtige	2
I Kolding:	
Advokater	25
Dommere	2
Dommerfuldmægtige	4
Politimestre	1
Politifuldmægtige	2
Lærer ved Kolding Seminarium	1
Lærer ved Kolding Handelshøjskole	1
I Vejle:	
Advokater	21
Amtmand	1
Amtsrådssekretær	1
Amtskontorchef	1
Amtsfuldmægtige	4
Dommere	2
Dommerfuldmægtige	4
Politimestre	1
Politifuldmægtige	3
Andre	10
På Snoghøj Folkehøjskole:	
Forstander	1
Ialt jurister	102

C. Økonomer.

I Fredericia, Kolding og Vejle ialt	6

D. cand. mag.er

Ved Fredericia Gymnasium	29
Ved Kolding Gymnasium	27
Ved Vejle Gymnasium	19
Ved Snoghøj Folkehøjskole	1
Ved Kolding Seminarium	2
Ved Kolding Handelsskole	4
Ialt cand. mag.er	82

E. Læger.

I Vejle amtslægekreds ialt	156
Til ovennævnte antal teologer, jurister, økonomer, cand. mag.er og læger ialt	429
kommer akademikere ved Jelling Statsseminarium	10
og ved Askov Folkehøjskole	14
Ialt akademikere	453

Bilag 10.

Notat af 16. november 1963 fra direktør R. W. Crüger. Sydjyllands Handelshøjskole, Kolding.

Kolding handelsskole, der i november 1963 er indflyttet i en ny, stor bygning med 20 alm. klasseværelser, 5 specialklasseværelser, auditorium, bibliotek m. læseværelse, festsal med bl. a. tonefilmsanlæg, har gennem de sidste 15 år været udbygget med en handelshøjskoleafdeling (»Sydjyllands Handelshøjskole«) med forberedelse til Diplomprøven i regnskabsvæsen (HD). Der er til og med eksamensterminen 1963 dimitteret 72 HD'er, og afdelingens stærkt stigende elevtal udgør f. t. 118 fordelt på 3 klasser med 1. delstuderende og 2 klasser med 2. delstuderende. Undervisningen på HD-linien, der påtænkes udbygget med linierne »Salgsorganisation og reklame« og »Bankvæsen«, samt en planlagt udbygning af skolens læseplan med korrespondentstudiet, vil i rigt mål kunne drage nytte af et samarbejde med universitetslærerne ved et juridisk/økonomisk fakultet.

Bilag 11.

Notat af 13. november 1963 fra overbibliotekar Ida Bachmann, Kolding Centralbibliotek.

Et af argumenterne for at lægge et universitet i Kolding — og ikke f. eks. i en hypotetisk fremtidsby eller en mindre købstad — er, at Kolding har et moderne, stærkt voksende og slagkraftigt almenbibliotek, centralbiblioteket.

Et bibliotek af denne art kan selvsagt ikke fungere som universitetsbibliotek, ej heller omdannes dertil; men det vil udgøre det nødvendige, brede kulturelle grundlag, hvis mere specielle, videnskabelige overbygning vil udgøres af universitetsbiblioteket. Den store berøringsflade mellem de to biblioteker vil navnlig gøre sig gældende, hvor talen er om bogbestanden for et humanistisk fakultet.

Ved samråd mellem de to biblioteker vil bogkøbet hele tiden kunne planlægges sådan, at unødvendige dubleringer undgås.

Hvis der oprettes et universitet som det påtænkte, vil tilstedeværelsen af et voksende antal studerende stille nye krav til centralbiblioteket. Det er min overbevisning, at de bevilgende myndigheder vil stille sig imødekommende, som det er sket i de seneste år, hvor eleverne fra de forskellige skoler og uddannelsesinstitutioner møder med stærkt stigende biblioteksbehov.

Bibliotekets samlede bogkonto er således steget med 522 % fra 1949—50 til 1963—64. I tiåret 1953—54 til indeværende regnskabsår er bogkontoen steget 425 %, fra 52.600 kr. til 276.100 kr., hvilket har muliggjort en tredobling af den årlige tilvækst.

Med den tendens, der er henimod større administrative enheder, er det tænkeligt, at betjeningen af sognebibliotekerne i Vejle amt ad åre kunne koncentreres på eet af amtets to centralbiblioteker, f. eks. Vejle, mens biblioteket i Kolding derved fik større mulighed for i givet fald at hellige sig disse andre opgaver.

Bilag 12.

Referat af overbibliotekar Ib Magnussens udtalelser på møde i Århus den 9. november 1963.

Da Århus universitet oprettedes i 1928, var en af forudsætningerne for dets placering på dette sted utvivlsomt, at *Statsbiblioteket kunne fungere som hovedbibliotek for universitetet.* De bevillinger, der i de følgende år blev givet af Århus kommune til boganskaffelser, blev derfor administreret af Statsbiblioteket, der også efter, at universitetets driftsudgifter i alt væsentligt er overtaget af staten, foretager indkøb og katalogisering af al den litteratur, der anskaffes til bogsamlingerne på universitetets institutter. En sådan ordning, hvorefter bogindkøbet centraliseres, er fordelagtig, fordi den forenkler administrationen, sikrer bibliografisk overblik og bl. a. giver mulighed for opnåelse af rabatter etc.

I finansåret 1962—63 har bogindkøbet andraget knap 800.000 kr. til Statsbiblioteket og ca. 425.000 kr. til institutterne. Hertil kommer udgiften til indbinding, ca. 450.000 kr. til Statsbiblioteket og ca. 55.000 kr. til institutter. På finansloven for 1963—64 figurerer Statsbiblioteket med en samlet driftsudgift på ca. 4,5 millioner kr., hvoraf 2,4 millioner kr. til lønninger. Bibliotekets samlinger består nu af ca. 700.000 bind, der optager ca. 20.000 hyldemeter.

Hvor store *udgifterne* til etablering af et nyt universitetsbibliotek vil blive, og hvor meget det vil komme til at koste i drift om året, kan der selvsagt kun skønnes over. Indføres *afleveringspligt* for bogtrykkere til biblioteket ligesom til Det kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket, vil den fremtidige danske litteratur ganske vist ikke komme til at belaste budgettet, men ordningen stiller så betydelige krav til bibliotekets pladsforhold og personale, at den næppe bør tilrådes. Fordelagtigere ville det være, om biblioteket fik *rekvisitionsret,* d. v. s. ret til (ligesom Universitetsbiblioteket i København) at rekvirere de bøger, der ønskes fra vedkommende forlægger. En sådan ordning vil dog næppe kunne indføres uden skarpe protester fra forlagskredse.

Alt i alt er det næppe realistisk at regne med, at et bibliotek til et *fuldt udbygget universitet* kan drives med et mindre begyndelsesbeløb end 600.000 kr. om året til bogindkøb, fordelt med 400.000 kroner til hovedbiblioteket og 200.000 kroner til institutbibliotekerne. — Hvis universitetet alene omfatter *et humanistisk og et økonomisk-juridisk fakultet,* kan den årlige udgift formentlig reduceres med en trediedel til 400.000 kr., fordelt med 300.000 kr. til hovedbiblioteket og 100.000 kr. til institutbibliotekerne. Hvis udgiften til indbinding medregnes, skal tallene forhøjes med ca. 50 %. Hertil kommer lønningsudgifterne m. v. Akademisk uddannede bibliotekarer kan ikke undværes, og en tilfredsstillende betjening af for eks. det humanistiske fakultet forudsætter, at biblioteket er dækket med et tilstrækkeligt antal cand. mag.er indenfor de forskellige fag. Statsbibliotekets personale tæller 150 personer, hvoraf 35 er bibliotekarer med akademisk uddannelse.

Med hensyn til opbygning af grundlæggende bog- og tidsskriftsamlinger må der formentlig regnes med mindst 5 millioner kr. fordelt over for eks. 5 år. Det er imidlertid klart, at hvis et universitets fakulteter spredes over flere forskellige byer, stiger de samlede udgifter til de centrale biblioteksindretninger i væsentlig grad. Det vil desuden være nødvendigt at dublere den tværgående litteratur og de almene bibliografier. Mange af disse er udsolgt og ved at udkomme pånyi fotografiske optryk, som er ret kostbare. Anskaffelse af en bibliografisk samling som Statsbibliotekets, vel ca. 12.000 bind, vil formentlig koste godt en million kr.

Iøvrigt er anlægsudgifternes størrelse i nogen grad afhængig af, om biblioteket udelukkende kan tjene universitetsformål, eller om det også skal tage opgaver op over for en videre offentlighed. Det sidste vil være bedst stemmende med dansk bibliotekstradition, ifølge hvilken samtlige videnskabelige biblioteker og folkebiblioteker udgør en samarbejdende enhed, og det lader sig næppe gøre at skaffe offentlige midler til et bibliotek, hvis ikke dets benyttelse står åben for enhver. Det er en selvfølge, at et samarbejde ikke alene med de eksisterende universitetsbiblioteker, men også med centralbibliotekerne indebærer betydelige fordele.

Af afgørende betydning er, at lederen af et nyt universitetsbibliotek udpeges så betids, at han i nogle år førend universitetet startes, kan fastlægge retningslinierne for bibliotekets arbejde og foretage de grundlæggende indkøb, således at universitetsbiblioteket står parat den dag, da universitetsundervisningen begyndes. Eengangsbevillingerne til bogkøb og indbinding etc. må da være tilstede. Praktisk kan arbejdet i en sådan forberedelsesperiode lægges til rette på den måde, at den udpegede biblioteksleder foretager indkøbene i samarbejde med et allerede eksisterende universitetsbibliotek, for eks. statsbiblioteket i Århus, som da mod dækning af de nødvendige lønningsudgifter kan udføre det bibliotekstekniske arbejde, hvortil apparatet forefindes.

Ida Bachmann. *Otto Sinding.*

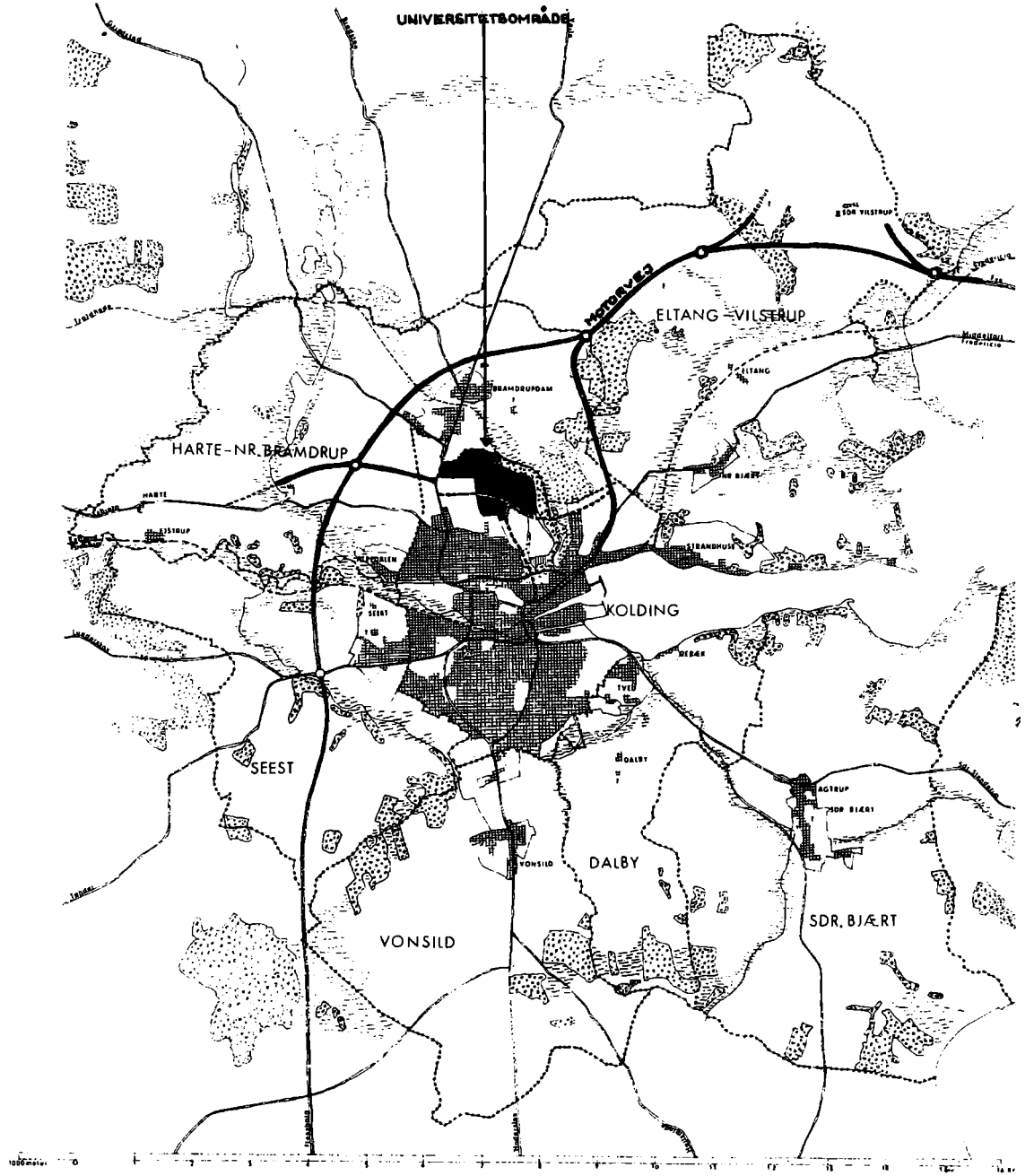
Bilag 13. *De af statsbiblioteket afholdte udgifter til bogindkøb 1962—63.*

Universitetet:

Det humanistiske fakultet:		
Institut for engelsk filologi	3.013,87	
Institut for filosofi	3.381,67	
Forhistorisk-arkæologisk institut	4.462,18	
Institut for germansk filologi	4.445,57	
Institut for nyere historie	3.523,68	
Institut for klassisk arkæologi	2.166,95	
Kunsthistorisk studiesamling	5.786,74	
Institut for engelsk lingvistik	3.073,39	
Institut for litteraturvidenskab	2.018,04	
Musikvidenskabeligt institut	7.132,96	
Institut for nordisk sprog og litteratur	3.237,44	
Institut for oldtids- og middelalderforskning	6.970,46	
Institut for religionshistorie	4.315,68	
Institut for romansk filologi	8.251,89	
Slavisk institut	3.162,31	
Det humanistiske fakultet ialt...		64.942,83
Det lægevidenskabelige fakultet:		
Institut for alm. patologi	7.252,09	
Arvebiologisk institut	500,00	
Institut for arvelighedslære	6.858,22	
Bakteriologisk institut	500,00	
Det biokemiske institut	5.775,33	
Det fysiologiske institut	6.120,26	
Det hygiejniske institut	1.970,93	
Medicinalhistorisk bibliotek	1.009,23	
Medicinsk læsestue	982,09	
Det normal-anatomiske institut	3.874,18	
Det lægevidenskabelige fakultet ialt...		34.842,33
Det økonomiske og juridiske fakultet:		
Det juridiske institut	14.931,11	
Institut for samfundsforskning	80,89	
Institut for statskundskab	5.338,14	
Det økonomiske institut	19.168,61	
Det økonomiske og juridiske fakultet ialt...		39.518,75
Det teologiske fakultet		16.206,59
Det naturvidenskabelige fakultet:		
Botanisk institut	3.475,61	
Det fysiske institut	37.260,36	
Geografisk institut	6.059,45	
Geologisk institut	66.126,81	
Det kemiske institut	36.916,90	
Matematisk institut	23.027,04	
Zoologisk institut	45.817,70	
Det naturvidenskabelige fakultet ialt...		218.683,87
Håndbibliotekerne på Århus kommunes hospitaler og Århus amtssygehus		104.457,45
Universitetet ialt...		478.651,82
Heri fragår beløb til indbinding		55.433,56
Universitetets udgifter til bogkøb bliver da		423.218,26
Statsbibliotekets samlede udgifter til bogkøb		798.446,64
Statsbibliotekets udgifter til indbinding		452.953,54
Samlede udgifter til bogkøb		1.221.664,90
Samlede udgifter til indbinding		508.387,10

Bilag 14.

Placering af universitetsområde i Kolding.

Byplankontoret i Kolding
den 26-11-1963.

Litteraturliste,

Antonsen, Kr.: Skematiske befolkningskort (landsplanudvalgets sekretariat 1963).

Bidstrup og Kaufman: Danmark under forvandling (Danmarks Radios grundbøger 1963).

Blinkenberg, A.: Århus universitet 1928—53 (Acta Jutlandica XXV,1, 1953).

Christiansen, Tage: Nordiske universiteter (artikelserie i Berlingske Aftenavis efteråret 1963 vedrørende universiteterne i Uppsala, Lund, Oslo og Bergen).

Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet (Konrad Jørgensens bogtrykkeri, Kolding 1925).

Humlum, Johs.: Landsplanlægning i Danmark (Gyldendal 1961).

Humlum, Johs.: Danmarks fremtidige universiteter (særtryk af kultur geografi nr. 76, Århus 1962).

Jørgensen, Poul: Århus universitets historie (Trap Danmark, bind VIII,1, 5. udgave).

Kerr, Anthony: Universities of Europe (Bowes and Bowes, London 1962).

Landsplanudvalgets sekretariat: En ny by (1962).

Medicinsk fakultet i Odense: Betænkning vedr. opbygning af et (Odense 1960).

Målene for en dansk landsplan (tidsskriftet Byplan nr. 75-76, 1960).

Møller, C. F.: Århus universitets bygninger 1933—61.

Lord Robbins rapport (Committee on Higher Education, London 1963).

Togeby, Knud: Universiteter før, nu — og i fremtiden (Kronik i Berlingske Tidende $^{20}/_{7}$ 1962).

Statistisk Årbog 1962 og andet trykt statistisk materiale.

Statsbiblioteket i Århus 1902—52 (Universitetsforlaget i Århus 1952).

Tauber, E. G.: Breve fra Kolding, en topografisk Skizze (Odense 1822).

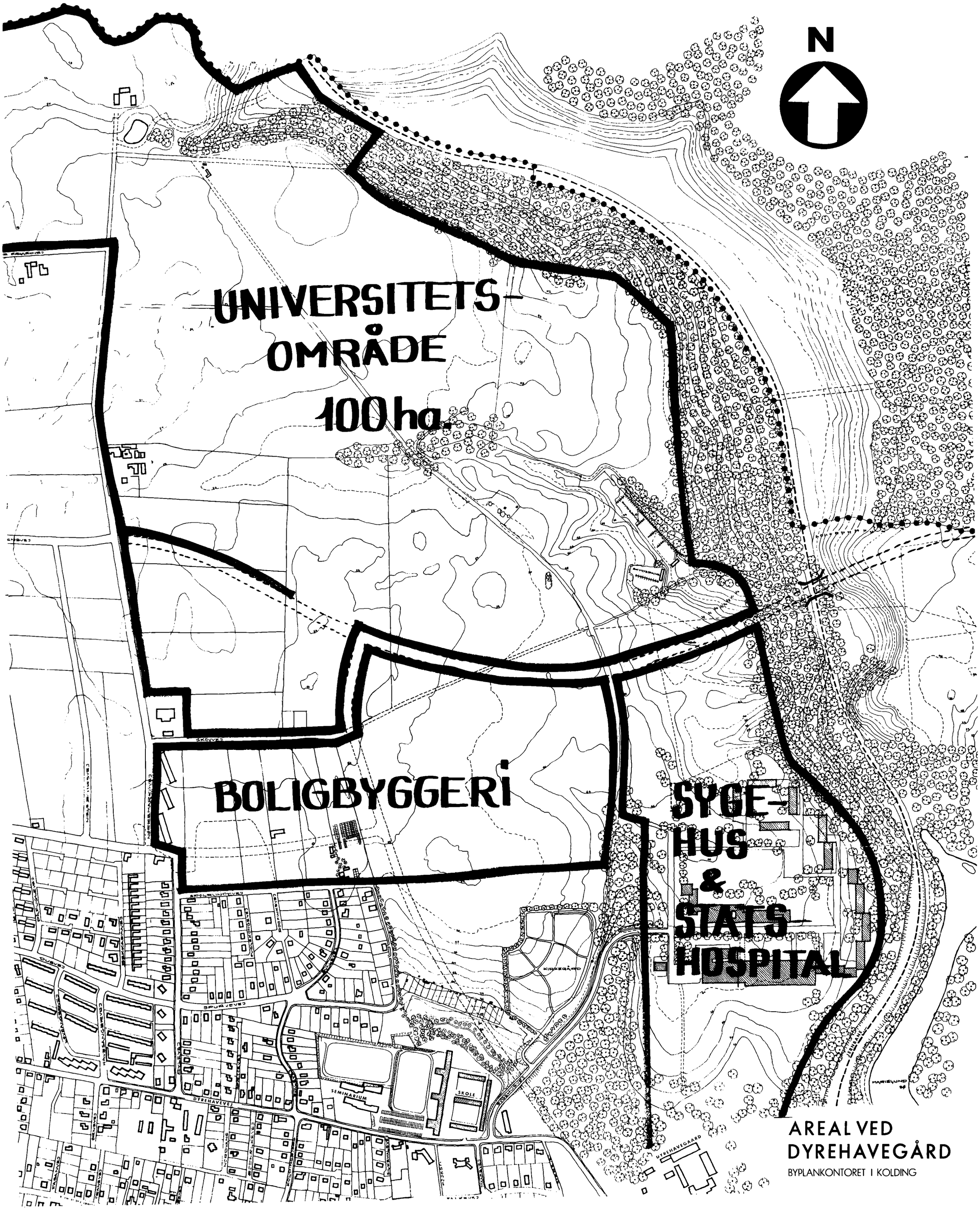
Udvalget om oprettelse af et universitet i Jylland, betænkning afgiven af (Århus Stiftsbogtrykkeri 1929).

Universitet och Högskoler i 1960-talets samhälle (Universitetsudredning VI, Stockholm 1959).

Universiteternes byggeprogram, betænkning nr. 296 (København 1961).

Supplerende oplysninger er skaffet gennem avisartikler, folketingstidende, ved henvendelse til de pågældende universiteter m. v.

Bilag 15.

N
UNIVERSITETS-
OMRÅDE
100 ha.
BOLIGBYGGERI
SYGE-
HUS
&
STATS-
HOSPITAL
SEMINARIUM
SKOLE
KIRKEGÅRD
DYREHAVEGAARD
AREAL VED
DYREHAVEGÅRD
BYPLANKONTORET I KOLDING